

Sammenligninger

I dette kapitel beskrives en række specielle konstruktioner i tegnsprog, som man benytter til sammenligninger. Kapitlet falder i fem hovedafsnit. I det første gennemgås nogle grundlæggende begreber med eksempler fra dansk. I det næste behandles tilsvarende konstruktioner i tegnsprog. I det tredje hovedafsnit uddybes et emne fra det forrige. I det fjerde behandles særlige konstruktioner i forbindelse med mængdeangivelser. I det femte behandles udsagn om lighed og forskellighed, dvs. udsagn, hvor man fortæller, at noget ligner eller ikke ligner noget andet. Herefter er der et resumé. Efter resuméet er der en kort beskrivelse af transskriptionssystemet, en liste over de tegn, som omtales specifikt i dette kapitel, samt en ordliste med forklaringer på den anvendte terminologi.

I: Grundlæggende begreber

Eks. 1: Anders er 2 år ældre end Bo.

Eks. 2: Anders er noget ældre end Bo.

Eks. 3: Anders er ældre end Bo.

Eks. 4: Bo er 8 år. Anders er 2 år ældre.

Alle de understregede sætninger er *komparative udsagn*, dvs. udsagn, som beskriver en forskel mellem to størrelser, her en aldersforskel mellem personerne Anders og Bo.

Eks. 1, 2 og 3 er *fuldstændige* komparative udsagn. De meddeler alle klart, hvem Anders sammenlignes med. Den understregede sætning i eks. 4 er et *ufuldstændigt* komparativt udsagn. Selve den understregede sætning fortæller os nemlig ikke, hvem Anders sammenlignes med. Det er først, når vi inddrager sætningen lige før, at vi forstår, at det er Bo, Anders sammenlignes med. (Den forskel, der beskrives i et komparativt udsagn, kan være mere eller mindre præcist angivet. I eks. 1 og eks. 4 udmåles aldersforskellen ret præcist (2 år), i eks. 2 mere upræcist (noget), og i eks. 3 er der slet ikke nogen angivelse af, hvor stor aldersforskellen er.)

Eks. 5: Anders og Bo er brødre. Anders er den ældste af brødrene.

Eks. 6: Anders og Bo er brødre. Anders er den ældste.

De understregede sætninger i eks. 5 og 6 er også komparative udsagn. Her ses Anders ikke i forhold til en anden (Bo), sådan som i eks. 1-4. Derimod beskrives Anders i forhold til brødreparret Anders og Bo, dvs. Anders beskrives i forhold til en helhed, der også omfatter ham selv. Den understregede sætning i eks. 5 meddeler klart, hvilken helhed Anders her ses i forhold til. Den er derfor et *fuldstændigt* komparativt udsagn. Den tilsvarende sætning i eks. 6 er et *ufuldstændigt* komparativt udsagn. Vi kan nemlig ikke ud fra den understregede sætning alene se, i hvilken helhed Anders er den ældste. Men ved at inddrage sætningen lige før kan vi se, at helheden er det her omtalte brødrepar.

Komparative og absolutte udsagn

Komparative udsagn må ikke forveksles med to eller flere absolutte udsagn lige efter hinanden:

Eks. 7: Anders er 10 år. Bo er 8 år.

Eks. 7 ligner overfladisk de understregede sætninger i eks. 1-6, men der er ikke tale om et komparativt udsagn. Eks. 7 består af to absolutte udsagn: ét udsagn om én størrelse (Anders) efterfulgt af ét andet om en anden størrelse (Bo).

Læg iøvrigt mærke til, at et komparativt udsagn ikke uden videre kan omskrives til to absolutte eller omvendt. Hvis vi vil omskrive fx eks. 1 til absolutte udsagn, har vi brug for at kende personernes absolutte alder, men den fremgår jo ikke af eks. 1. Omvendt, hvis vi prøver at omskrive eks. 7 til et komparativt udsagn, får vi det modsatte problem, se forsøgsvisse omskrivninger som 8a og 8b:

Eks. 8a: Anders er 2 år ældre end Bo.

Eks. 8b: Bo er 2 år yngre end Anders.

Både 8a og 8b er mangelfulde omskrivninger sammenlignet med eks. 7, idet de kun meddeler *forskellen* på personernes alder. De meddeler ikke, hvor gamle personerne er, som eks. 7 gør.

Komparative og absolutte udsagn indeholder altså grundlæggende forskellige informationer, selv om de ved en overfladisk betragtning ligner hinanden.

Absolutte udsagn med komparative led

Eks. 9: Bo driller ofte den 2 år ældre bror, Anders.

Eks. 10: Bo driller ofte den ældste af brødrene, Anders.

Eks. 9 og 10 er ikke komparative udsagn. De fortæller os nemlig ikke, at Bo adskiller sig fra Anders på én eller anden måde. De beskriver Bos væremåde over for Anders. Alligevel er der noget komparativt ved eks. 9, det er bare ikke hele udsagnet, der er komparativt, men kun en del af det, nemlig den understregede del. Noget tilsvarende gælder eks. 10. Eks. 9 og 10 er absolutte udsagn, som indeholder *komparative led*, dvs. led, der beskriver nogen som forskellig fra en eller flere andre.

Udsagn med komparative konstruktioner

Komparative udsagn og absolutte udsagn med komparative led har noget til fælles. De indeholder alle en *komparativ konstruktion*. På dansk består komparative konstruktioner af særlige bøjningsformer af tillægsord eller af ordforbindelser med "mere", "mindre", "mest" eller "mindst".

Komparative konstruktioner udtrykker *komparativ betydning*. Konstruktioner som kønnere, kønnest, mere sulten, mest sulten udtrykker altså komparativ betydning, hvorimod former som køn og sulten udtrykker *absolut betydning*.

Komparative konstruktioner kan udtrykke en sammenligning mellem to separate størrelser (som i eks. 1-4, 8a, 8b og 9, hvor Anders blev sammenlignet med Bo). Dette kaldes her en *ekstern sammenligning*. På dansk bruger man ved eksterne sammenligninger konstruktioner, som indeholder bøjningsformer med -ere eller ordene "mere" eller "mindre" (kønnere, tungere, billigere, mere sulten, mindre effektiv).

Komparative konstruktioner kan også udtrykke en sammenligning mellem én og en helhed, som omfatter den pågældende (som i eks. 5-6 og 10, hvor Anders blev set i relation til et par bestående af ham selv og broderen Bo). Dette kaldes her en *intern sammenligning*. På dansk bruger man ved interne sammenligninger komparative konstruktioner, som indeholder bøjningsformer med -st eller ordene "mest" eller "mindst" (kønnest, tungest, billigst, mest sulten, mindst effektiv).

På tegnsprog har man også komparative konstruktioner, dvs. konstruktioner, som benyttes ved eksterne eller en interne sammenligninger. Disse konstruktioner samt andre former for sammenligninger beskrives i det følgende afsnit.

II: Sammenligninger i tegnsprog

I afsnit II.1 behandles en række konstruktioner i tegnsprog svarende til de ovenfor omtalte komparative konstruktioner i dansk. I afsnit II.2 behandles andre former for sammenligninger.

II.1: Sammenligninger med komparative konstruktioner

Dette afsnit er delt i fire underafsnit. I det første og det andet behandles hhv. eksterne og interne sammenligninger. I det tredje behandles undtagelser. Som tidligere nævnt kan man skelne mellem fuldstændige og ufuldstændige komparative udsagn.

Fuldstændige komparative udsagn er imidlertid meget sjældne i de tegnsprogsoptagelser, vi har mulighed for at studere, og som følge heraf er næsten ingen af eksemplerne i de første tre underafsnit fuldstændige komparative udsagn. Som compensation herfor gennemgås i det fjerde underafsnit et af de sjældne eksempler på et fuldstændigt komparativt udsagn.

II.1.1: Eksterne sammenligninger

Konstruktioner med hjælpetegn

Komparative konstruktioner dannes almindeligvis med hjælpetegn. Det mest almindelige hjælpetegn er MERE¹. Tegnet står foran det tegn, det hører sammen med:

Eks. 11:

PEG+c FØLE-SIG-FOR / KAN SE / PEG LAVE-OM+* SIGE ANDERLEDES

FØLE-SIG-FOR / FOLK AL+* **MERE** ÅBEN / **MERE** GLAD ...²

Jeg fik et indtryk af forholdene, og jeg kunne se, at det var forandret. Folk var mere åbne og mere glade og

¹ Se evt. tegnlisten på side 39-41, hvis du er i tvivl om et tegn.

² Se evt. afsnittet "Transskription" efter resuméet vedr. detaljer i transskriptionerne.

I det næste eksempel bruges en variant af MERE med passiv hånd:

Eks. 12:

PEG+h SIGE FÆRDIG+h TAGE-TIL+h+v PARIS / PEG+h TAGE-TIL+h+v /
 SE+v PEG+v / DØV^UNDERVISE OGSÅ PEG+v PARIS HAR GAMMEL MATERIALE /
 PEG+h SE+v / neg / nik / PEG+h FØLE / MOSKVA PEG+sh / FØR /
 HAR+sh 2h**MERE**+* LUKSUS MATERIALE / gestus VÆRDI+* / gestus / VÆK+*

Han fortalte, at han havde været i Paris, og da han så det - de har nemlig også gamle materialer vedrørende døveundervisningens historie dér - så kunne han se, at man i Moskva, altså før i tiden, havde en endnu flottere samling, den var utrolig værdifuld. Men den er altså helt væk.

Her sammenlignes nemlig to historiske samlinger, som begge er imponerende, men den ene er altså endnu mere imponerende end den anden. Tegnvarianten med passiv hånd bruges, når man sammenligner to størrelser, som har samme egenskab/kvalitet, men den ene endnu mere end den anden. Den kan i reglen oversættes med "endnu mere (..)" eller tilsvarende udtryk.

Der findes et andet tegn, som kan bruges som hjælpe tegn i komparative konstruktioner. Tegnet artikuleres med flad hånd på underarmen. Det bliver her blot transskriberet MERE-2.

Eks. 13:

(Eksemplet er om en dreng, som for anden gang har fået en foruroligende besked pr. telefon.)

HOLDE-TELEFONRØR SMÆKKE-TELEFONRØR-PÅ+h gestus / NERVØS /
 Pf:fare-panikslagen-frem-og-tilbage / BEGYNDE **MERE-2** BANGE /.....

Det gav et sæt i ham og han smækkede røret på. Han begyndte at blive endnu mere bange og fór forvirret rundt.....

Der findes et beslægtet tegn med V-håndform og mundbevægelsen <værre>. Også dette tegn kan bruges som hjælpe tegn i komparative konstruktioner. Det kunne fx have været anvendt i eksemplet ovenfor.

MERE (med eller uden passiv hånd) bruges af alle døve uanset aldersgruppe. Tegnet kan kombineres med en lang række forskellige tegn. De to hjælpe tegn, som udføres på underarmen, har en mere begrænset anvendelse. De bruges især foran tegn for en ubehagelig følelse eller fysisk fornemmelse. Udtalen med V-hånd og mundbevægelsen <værre> bruges i alle aldersklasser. Udtalen med flad hånd og mundbevægelsen <mere> ses især blandt lidt ældre døve, dvs. generationen født før 2. verdenskrig.

Der findes yderligere et hjælpe tegn, MINDRE. MINDRE bruges ligesom MERE, men betyder det modsatte af dette. MINDRE kan ses i eks. 43 (MINDRE GAMMEL).

For størrelsestegn og for NOGLE samt for angivelse af, at noget er bedre eller værre end noget andet, gælder der særlige regler. Se afsnit II.1.3: Undtagelser.

Mundbevægelserne <god> og <bedre> er så forskellige, at det er nemt at se forskel, men det er ikke altid nemt at vurdere, om der bliver benyttet "absolutte mundbevægelser" eller "komparative mundbevægelser". Fx kan det godt være svært at se forskel på <pæn> og <pænere>.

I det næste eksempel er det også udelukkende mundbevægelsen, som udtrykker den komparative betydning. Det er ikke en mundbevægelse samtidig med et tegn, men en mundbevægelse mellem to tegn. Der fortælles om en pige, som konstaterer, at forældrene efter en snak på en kro virker gladere, end hun så, de gjorde, før de tog hen på kroen.

Eks. 17:

[] DATTER Lene (M) PEG+h / PEG+h Pf:kigge+h+c / SE+v gestus
kan

PROBLEM gestus LØSE+* / gestus GLAD /
TO+begge+c+v **mer**

gestus
TO+begge+c+v

Min datter Lene kiggede på os. Hun kunne se, at vi havde fået løst problemet. Vi virkede mere sådan glade begge to.

Det er udelukkende den danske mundbevægelse <mer>, som forekommer alene (dvs. uden ledsagende tegn), som giver betydningen "mere". Denne brug af <mer> forekommer ikke kun ved GLAD, den kan formentlig forekomme ved alle de tegn, der også kan bruges med selve tegnet MERE. Vi ved foreløbig ikke, hvornår mundbevægelsen kan bruges alene. I uformel tovejskommunikation er det ikke ualmindeligt at se komparativ betydning udtrykt udelukkende gennem en mundbevægelse.

II.1.2: Interne sammenligninger

Konstruktioner med hjælpetegn

Der findes to hjælpetegn, der benyttes ved interne sammenligninger. Det ene bruges foran det tegn, det hører til. Det andet bruges efter det tegn, det hører til. Her kommer eksempler først på det foranstillede hjælpetegn NUMMER-EN, så på det efterstillede MEST.

Eks. 18:

TITEL HVORDAN SKAFFE+h / PEG+c / FØR VINTER / PEG+c LÆSE BOG /
jo

BOG PEG+venstre-hånd HEDDE VERDEN **NUMMER-EN** NORD LÆGE /
nordlig

SKRIVE DET-ER PEG+v Åge (M) Gilberg (M) / PEG+v

Titlen har jeg fået på den måde, at jeg her i vinter læste en bog, som hedder "Verdens nordligste læge". Den er skrevet af Åge Gilberg.

Eks. 19:

Samsø (M) SMUK+* Ø / DANMARK SMUK **MEST** / MÅSKE gestus

Samsø er sådan en smuk ø. Ja måske er den Danmarks smukkeste.

Tegnet NUMMER-EN forekommer ofte helt uden dansk mundbevægelse, jfr. eks. 18. Man kan dog også finde mundbevægelsen <mest> samtidig med NUMMER-EN. Fx er NUMMER-EN<mest> GAMMEL set ved fortælling af, at en bestemt by er den ældste af to byer.

I næste eksempel bruges både NUMMER-EN og MEST:

Eks. 20:

PEG+c SYNES PEG+c PERSONLIG+c PEG+h PRAG / EUROPA **NUMMER-EN** SMUK

MEST+* HOVED^BY / FAKTISK

Jeg synes personligt, at Prag er den allersmukkeste hovedstad i Europa, det gør jeg virkelig.

Denne kombination er ikke almindelig. Man kunne tro, at en sådan dobbelt konstruktion skyldes, at afsenderen vil udtrykke en ekstrem høj grad af skønhed. Imidlertid tøver hun kort efter EUROPA, og nogenlunde samtidig blinker hun flere gange, så den tilsyneladende dobbelte konstruktion er muligvis ikke tilsigtet, men et resultat af, at afsenderen her vakler mellem forskellige formuleringer.

Det foranstillede NUMMER-EN og det efterstillede MEST kan generelt kombineres med en lang række tegn, men brugen af tegnene er noget forskellig i forskellige varianter af tegnsprog. I varianter, som kun er lidt påvirket af dansk, forekommer NUMMER-EN ved praktisk taget alle tegn (undtagen dem, der gennemgås specifikt nedenfor i afsnittet om undtagelser), mens MEST fortrinsvis forekommer ved nogle få (men hyppigt forekommende) tegn, heriblandt GAMMEL og SMUK. I varianter af tegnsprog, som ligger tættere på dansk, bruges NUMMER-EN i vendinger svarende til dansk "mest (X)", hvorimod MEST bruges i vendinger svarende til danske ord med endelsen -st.

For rækkefølge-, størrelses- og antalstegn samt for angivelse af, at noget er bedre, bedst, værre eller værst, gælder særlige regler, se afsnit II.1.3: Undtagelser.

Konstruktioner uden hjælpe tegn

Skønt interne sammenligninger som ovenfor nævnt oftest udtrykkes med hjælpe tegn, kan man lejlighedsvis finde interne sammenligninger helt uden hjælpe tegn. Fx kan man sige HVEM PÆN HVEM i en beskrivelse af en konkurrence, der går ud på at finde ud af, hvem der har den pæneste påklædning. Vi ved foreløbig ikke meget om, hvornår hjælpe tegn kan udelades og hvilken rolle mundbevægelser i så fald spiller.

II.1.3: Undtagelser

Rækkefølgetegn

Nogle få tegn er "født" med komparativ betydning. De bruges i interne sammenligninger uden hjælpetegn. Det gælder rækkefølgetegnene FØRST, FØRST-AF-FLERE og sikkert også SIDST.

Eks. 21:

så (M) TAGE-TIL+h+v **FØRST** gang (M) / KØRE^PRØVE TAGE-TIL+h+v

Så tog han derhen for første gang, til køreprøve.

Eks. 22:

PEG+h FREDAG AFTEN BEGYNDE TEATER^FESTIVAL ÅBEN /

FØRST-AF-FLERE TEATER^GRUPPE / DET-ER PEG+h FRA Barcelona (M)

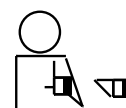
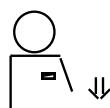
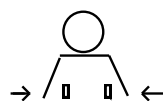
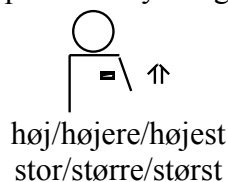
Fredag aften begyndte teaterfestivalen. Den første teatergruppe var én fra Barcelona.

Andre tegn, som kan bruges alene med komparativ betydning, falder i to grupper. Det drejer sig dels om størrelses- og antalstegn, dels om en mindre gruppe tegn med betydning som "bedre", "bedst", "værre" og "værst". Det to typer tegn omtales i hvert sit afsnit nedenfor.

Størrelses- og antalstegn

De fleste størrelsestegn kan bruges helt uden hjælpetegn med komparativ betydning. Sådanne tegn er i princippet flertydige, man må se ud fra sammenhængen, om betydningen er absolut eller komparativ, altså om der fx siges, at noget er stort, eller om der siges, at det er større (end noget andet), eller om der siges, at det er det største (blandt flere i samme helhed). Som regel fremgår det af sammenhængen. Der kan også være danske mundbevægelser, som støtter en bestemt fortolkning, men det er langt fra altid, at der er en dansk mundbevægelse.

Tegn med enten absolut eller komparativ betydning³:

³ Listen er ikke udtømmende, men viser de mest almindelige størrelsestegn, som både forekommer med absolut og med komparativ betydning.

lille/mindre/mindst

lav/lavere/lavest
lille/mindre/mindst

lavere, lavest
mindre, mindst

Eks. 23:

(Lige forinden er Danmarks og Grønlands areal blevet nævnt i absolutte tal.)

LADÉ-SOM-OM PRØVE REGNE / DANMARK OMRÅDE TRE^FYRRE / PEG+vo

DIVERSE-CIFRE+vo PEG+vo / FAKTISK GRØN^LAND HALVTREDS+vo GANG+vo

STOR+**+vo end(M) DANMARK LILLE / HALVTREDS+vo GANG+vo **STOR**+**+vo /

FANTASTISK-MEGET STORT-OMRÅDE PEG+vo / DANMARK LILLE+gentagelse / JA⁴

Hvis man regner på det, så er der Danmark på 43 over for dem med det dér mangelcifrede tal, ja, faktisk er Grønland 50 gange større end lille Danmark. 50 gange større er de! Det er jo et kolossalt stort areal, i sammenligning er Danmark en ren lilleput.

Eks. 24:

[] MORGEN / SKAL PEG+c Pf:mange-myldrer+c+m SE SOL [] ^opgang(M)

Pf:sol-stiger-op-over-horisont / PEG+mo Himalaya(M) ^BJERG /

VERDEN **HØJ** BJERG / Himalaya(M) BJERG+flertal+mh /

SOL Pf:sol-stiger-op-bag-bjergkæde+mh / SKAL PEG+flertal+c SE

Om morgenen skulle vi ud og se solen stå op over Himalaya-bjergene, verdens højeste bjergkæde.

(I et senere eksempel (eks. 38) kan ses to yderligere tilfælde af størrelsestegn brugt uden hjælpetegn med komparativ betydning ligesom i de to sidste eksempler. I eks. 38 bruges HØJ i betydningen højere/ældre (end) og LAV i betydningen den laveste/ yngste.)

Størrelsestegn har altså til forskel fra andre tegn den særlige egenskab, at de kan bruges i eksterne og interne sammenligninger helt uden hjælpetegn. Ved interne sammenligninger kan størrelsestegn dog også bruges med de sædvanlige hjælpetegn. Her kommer først et eksempel med NUMMER-EN STOR, og derpå et med STOR MEST:

Eks. 25:

OGSÅ PEG+h / VED+mh GRÆNSE+mh PEG+h ZIMBABWE+h /

FANTASTISK-MEGET+mh **STOR**+**+mh /

[] EN+mh VERDEN+mh **NUMMER-EN** **STOR**+**+mh VAND^KASKADE+mh /

⁴ STOR er ganske vist modificeret, men modifikationen betyder "meget" (altså "meget stor") ikke "mere". (Kort efter forekommer endnu en modificeret udgave af STOR, men igen betyder modifikationen ikke "mere", den udtrykker snarere antal.)

Pf:kigge+c+mh BESE+mange+mh OPLEVE

Og de så også ved grænsen til Zimbabwe et kolossalt stort, verd- et af verdens allerstørste vandfald. Så de var sådan rundt at se og opleve forskelligt.

Eks. 26:

KØRE-BIL PEG+m _____ Nord(M) ^BY / PEG+vo FAKTISK PEG+vo
PEG+m+bue+vo PEG+vo ____ / PEG+vo _____

DANMARK [tøver] **STOR MEST** OG NUMMER-EN BEVARE PROVINS^BY /
PEG+vo

Vi kørte så til Nordby. Det er faktisk Danmarks øh største og mest bevarede landsby.

Størrelsestegn kan altså bruges i eksterne og interne sammenligninger uden hjælpetegn, og i interne sammenligninger også med de sædvanlige hjælpetegn NUMMER-EN eller MEST.

NOGLE

NOGLE opfører sig ligesom størrelsestegn i komparative konstruktioner. Det kan bruges uden hjælpetegn i både eksterne og interne sammenligninger som i de næste to eksempler:

Eks. 27:

PEG+h HAR+h MÅL+h / "SUKKE-EFTER" ØNSKE **NOGLE** TEKST^PROGRAM OG
flere

TEGN^SPROG OG ALT-MULIGT / PEG+h "SUKKE-EFTER"

De [=udvalgsmedlemmerne] har et mål. De ønsker stærkt at få flere tekstede programmer og tegnsprogsprogrammer osv. [i fjernsynet].

Eks. 28:

PEG+ho STAND^LAG+flertal / REPRESENTANT LIGE NOGLE /
mange

LADÉ-SOM-OM FOR-EKSEMPEL HALVTREDS+ho HALVTREDS+h HALVTREDS+hn /

MEN / TREDJEØVERST STAND / OPDAGE / neg / GÅ IKKE /

ÅRSAG **NOGLE+*+hn** PEG+hn/ VED-GODT / FØRSTEØVERST STAND OG
flest

NÆSTØVERST STAND / SAMMEN+***+*** MOD+hn TREDJEØVERST STAND ...

Stænderne var ligeligt repræsenteret. Fx halvtreds fra hver af de tre stænder. Men dem fra tredjestanden indså snart, at det ikke gik, for de var de fleste [dvs. de repræsen-

terede flest mennesker], og de vidste udmærket, at dem fra første- og andenstanden stod sammen imod dem.

NOGLE kan også bruges med hjælpe-tegnene NUMMER-EN eller MEST i interne sammenligninger som i de næste to eksempler:

Eks. 29:

PEG+v GRØN^LAND PEG+v / CIRKA SIGE FOLK^PERSON+flertal^TAL /
PEG+v----->

CIRKA TO^HALVTREDS TUSINDE / CIRKA / CIRKA TO^HALVTREDS TUSINDE
PEG+v----->

AL+lodret-kort+v / TO^HALVTREDS TRE^HALVTREDS TUSINDE
Gruppe-Pf+lodret-kort+v----->

AL+lodret-kort+v / **NUMMER-EN** [tøver] **NOGLE** /
Gruppe-Pf+lodret-kort+v i

BO VEST+lodret-kort+v Pf:lige-linie+lodret-kort+v
Pf:kystlinie+lodret-kort+v

I Grønland bor der omkring 52.000 mennesker. 52-53.000. De fleste bor langs vestkysten.

Eks. 30:

FÆRDIG / så (M) LAVE SJØV PRØVE^VALG / AL+m KLASSE / PEG+h SIGE /

NOGLE MEST+* STEMME HVAD / FREMSKRIDT^PARTI / LIDT OVERRASKET

Bagefter lavede de så for sjov en prøveafstemning i klassen. Han fortalte, at de allerfleste stemte på Fremskridtspartiet. Ja, det var jo noget overraskende.

Ved NOGLE har man altså - ligesom ved størrelsestegn - en valgmulighed i interne sammenligninger. Man kan bruge hjælpe-tegn eller man kan lade være. Foreløbig ved vi ikke, hvad der betinger valget.

Bedre og bedst

Som tidligere nævnt kan tegnet GOD udføres med mundbevægelsen <god> eller <bedre>, sådan at det udelukkende er mundbevægelsen, som angiver, om udsagnet skal forstås absolut eller komparativt. Herudover findes der nogle særlige tegn eller tegnkombinationer, som kun anvendes i eksterne og/eller interne sammenligninger.

GOD MEST

GOD MEST bruges såvel ved eksterne som ved interne sammenligninger:

Eks. 31:

PEG+h HAR FIRE FEM DØV / SOM+h ARBEJDE+*+h **GOD MEST** TV^SERVICE
PEG+h----- ARBEJDE+*+h-----
bedre

TIL PEG+*+c+h DØV
Gruppe-Pf-----

os

Her [= i dette udvalg] sidder 4-5 døve, som arbejder for bedre TV-service til os døve.

Eks. 32:

PEG+hn INVITERE+mange **GOD MEST** KAMMERAT / PEG+flertal+h
bedst

Han inviterede sine bedste kammerater.

GOD MEST kan også bruges upersonligt. Så er sammenligningen tvetydig: den kan opfattes enten som ekstern (det er bedre at (end at gøre noget andet)) eller som intern (det er det bedste (af de foreliggende muligheder), at). For at understrege tvetydigheden er der i oversættelsen nedenfor anvendt et udtryk med skråstreg: "bedre/bedst":

Eks. 33:

PEG+c hold-da-op / GYMNASTIK / hold-da-op / **GOD MEST** gestus
bedst

ÆGTE DØV TALE-TEGNSPROG gestus

Nej hør nu her, sagde jeg. I gymnastik! Der er det da bedre/bedst at tale rigtigt døvt tegnsprog.

GOD^B

Dette tegn forekommer med komparativ betydning i upersonlige udtryk: "det er bedre/-bedst at", dvs. i sammenhænge, hvor man enten kan opfatte det som en intern eller som en ekstern sammenligning. Tegnet er måske udviklet af GOD + et andet tegn, men i dag opleves det som et usammensat tegn. Transskriptionen GOD^B er således ikke særlig præcis, men den er valgt for at gøre det lidt lettere at huske udtalen.

Eks. 34:

SKAL OTTE PERSON+flertal SKAL / OTTE / synes-ikke-om /
skulle skulle
GOD^B SEKS / LADE-SOM-OM^hvis(M) OTTE+* / EN KAN-IKKE / SYV /
bedst
synes-ikke-om / U^LIGE TAL la-vær / **GOD^B** OT...SEKS / BESTEMME SEKS
bedst

Vi skulle egentlig have været otte, men otte er ikke så smart, det er bedre/bedst med seks. Hvis der nu er otte og én falder fra, så er vi syv, det er ikke lige sagen, et ulige antal skal man holde sig fra. Det er bedre/bedst med ot... seks, så vi besluttede seks.

Udtrykket "bedre/bedst" i oversættelsen er valgt for at tydeliggøre tegnets brede betydning.

Der findes endnu flere tegn med betydningen "bedre" eller "bedst", men de er mindre almindelige end de ovenfor omtalte. Nedenfor vil to af disse knap så almindelige tegn blive omtalt:

BEDRE

Dette tegn har allerede været illustreret i forbindelse med omtalen af mundbevægelseres rolle ved komparative konstruktioner. Tegnet nedenfor betyder "bedre". Det har altid mundbevægelsen <bedre>.

Eks. 35:

JUL^FEST EFTER+trinvis+tidslinie-fremtid / LAVE-OM+tidslinie-fremtid /

FØRST SPISE SPISE-MIDDAG+gent. / BAGEFTER Pf:gå-ovenpå+m+mho /

JUL^FEST+mho SLIK BAGEFTER+mho / PEG+mho **BEDRE**+mho /

ÅRSAG / SLIK SPISE HEL op(M) / KAN / GEMME / OM-EN-DAG SPISE /

OM-TO-DAG SPISE / OM-TRE-DAG / **BEDRE**+mho PEG+mho

Ved de efterfølgende julefester greb man det anderledes an. Så spiste man middag først, og bagefter gik man så ovenpå og fik slik. Det var bedre, for så kunne de ikke spise alt slikket, men de gemte det så og spiste af det de følgende dage.

Det tegn, som i forrige eksempel blev transskriberet GOD^B, er måske udviklet fra en sammensætning af GOD og BEDRE.

NUMMER-EN

NUMMER-EN er "født" med komparativ betydning. Som tidligere nævnt kan NUMMER-EN bruges som hjælpetegn og har så en betydning, der minder om dansk "mest". Tegnet kan imidlertid også stå alene og har så betydningen "bedst":

Eks. 36:

Pf:mange-mødes+**** LAVE BY^KAMP / KONKURRENCE SPØRGE DIVERSE
opremsning
forskellig

opremsning
UNDERHOLDNING AKTIVITET / **NUMMER-EN** BY FÅ+h VANDRE^POKAL /

Pf:give-pokal+c+h

De mødes så, og der er så bykamp med konkurrencer og spørgsmål og forskellige former for underholdning og aktiviteter. Den bedste by får vandrepokalen.

Her var mundbevægelsen <nummer-en>, men den kunne i stedet have været <bedst>.

På tegnsprog er der altså flere forskellige tegn/tegnkombinationer med betydningen "bedre" og "bedst". Det ser ud til, at GOD MEST har et meget bredt anvendelsesområde. Det kunne således have været brugt i alle eksemplerne ovenfor. Hvis man er i tvivl, er det altså en god idé at bruge GOD MEST med mundbevægelsen <bedre> eller <bedst> afhængigt af sammenhængen.

Værre og værst

Når man vil udtrykke, at noget er værre end noget andet, eller at noget er det værste blandt to eller flere, er der på tegnsprog flere muligheder. Ved interne sammenligninger ses ofte en ganske almindelig komparativ konstruktion med SLEM:

Eks. 37:

I-ÅR / MEGET SLEM SKOV^BRAND / SIDST FEM^TREDIVE år(M) /
 PEG(B)+tidslinie-m
 neg
 PEG(B)+periode+tidslinie-fortid / PEG+tidslinie-m **NUMMER-EN SLEM**
 PEG(B)+tidslinie-m

Det var meget slemt med skovbrande netop det år. I de forudgående 35 år havde der ikke været noget særligt, netop dette år var det værste.

I stedet for SLEM kan man bruge DÅRLIG. DÅRLIG passer ganske vist ikke til skovbrandseksemplet ovenfor (man taler normalt ikke om dårlige brande), men hvis man vil fortælle, at høsten et bestemt år var den elendigste høst i de sidste 35 år, ville man kunne bruge DÅRLIG med et af de sædvanlige hjælpe tegn. Tilsvarende kan man i eksterne sammenligninger bruge almindelige komparative konstruktioner med MERE foran DÅRLIG eller SLEM, fx til at sammenligne to skovbrande eller to høstudbytter.

Men i stedet for de ovenfor beskrevne helt regelmæssige konstruktioner med DÅRLIG eller SLEM benytter man ofte et tegn, som er vanskeligt at transskribere, for det kan både betyde "værre" og "værst". Jeg transskriberer det her VÆRRE=VÆRST. Dette tegn bruges sædvanligvis uden hjælpe tegn. Det kunne således være anvendt alene ovenfor i stedet for NUMMER-EN SLEM. Det kunne også være anvendt alene i betydningen "værre", fx til at sige: "Jeg skruede på den sorte knap, men det blev bare værre."

VÆRRE=VÆRST kan også kombineres med de sædvanlige hjælpe tegn i interne sammenligninger: NUMMER-EN og MEST. Fx kunne NUMMER-EN VÆRRE=VÆRST være blevet brugt i stedet for NUMMER-EN SLEM i eksemplet ovenfor. VÆRRE=VÆRST har altså et bredt anvendelsesområde. Det forekommer uden hjælpe tegn i både eksterne og interne sammenligninger. Derudover forekommer det med de sædvanlige hjælpe tegn i interne sammenligninger.

II.1.4: Et fuldstændigt komparativt udsagn

Fuldstændige komparative udsagn er som nævnt sjældne. Af alle de eksempler på komparative konstruktioner, som indtil nu har været omtalt i afsnit II.1, har kun et enkelt været fra et fuldstændigt komparativt udsagn. Nedenfor kommer endnu et eksempel på et fuldstændigt komparativt udsagn. Her sammenlignes pigen Hanne med afsenderen mht. alder. Der er endog en specifikation af, hvor stor aldersforskellen er:

Eks. 38:

[] SIDST / TILBAGE TRE+alle+sh+c / PEG+flertal+sh+c /
 FØRSTE-AF-TRE ANDEN-AF-TRE TREDJE-AF-TRE /
 TRE—————>
 FØRSTE-AF-TRE Hanne (M) Hanne (H) / FØRSTE-AF-TRE **ET-ÅR STOR**
 —————>
 end (M) PEG+c / ANDEN-AF-TRE PEG+c ANDEN-AF-TRE /
 —————>

TREDJE-AF-TRE LILLE / TRE-ÅR IMELLEM+*** /
 _____>
 mind

PEG+hn HEDDE Bodil (M) Bodil (H) / TREDJE-AF-TRE

Til sidst var vi 3 tilbage, nemlig Hanne, som var 1 år ældre end jeg, så var der mig, og så var der den tredje, hun var den mindste, der var 3 år mellem hende og mig. Hun hed Bodil.

Dette eksempel indeholder bl.a. en henvisning til pigen Hanne, en angivelse af forskellen (STOR), og en angivelse af forskellens omfang (ET-ÅR). Dette er ikke så usædvanligt. Det særlige er, at eksemplet også specificerer, hvem Hanne er ældre end, nemlig afsenderen. Afsenderen har her valgt en konstruktion med end(M) foran PEG+c.

Eks. 23, hvor Danmarks og Grønlands arealer blev sammenlignet, indeholder ligeledes et fuldstændigt komparativt udsagn. Det er opbygget ligesom ovenstående, dvs. der bruges end(M) til at angive, hvad der sammenlignes med. Det ser foreløbig ud til, at fuldstændige komparative udsagn med end(M) ikke forekommer særligt hyppigt i almindeligt uformelt tegnsprog. Derimod ses noget hyppigere en bestemt kombination af to udsagn, som tilsammen giver næsten de samme informationer som et enkelt fuldstændigt komparativt udsagn. Det er den såkaldte kontrastkombination, som omtales i næste afsnit. En anden kombination involverer brugen af et udsagn med SOM og omtales kort i afsnit V.3 i forbindelse med eks. 70.

II.2: Sammenligninger med kontrastkombinationer

II.2.1: Simple kontraster

Man kan sammenholde to størrelser ved først at sige noget om den ene, og så sige det modsatte om den anden. En sådan kombination af to udsagn kaldes her en *kontrastkombination*:

Eks. 39:

REJSE TAGE-TIL+c+ho / FLYVE+c+ho / TO+begge+c STÅ-AF+h Pf:gå-til+h+v
 PEG+cn

BIL Pf: bil-holder+v HAR / PEG+v / PEG+c LEJE+afsluttet+v / PEG+v /

PEG+v **BILLIG** SVERIGE / DANMARK **DYR**+*

Vi tog derop med fly og stod ud og gik over til bilen, som holdt der. Den havde vi lejet. Det er meget billigt i Sverige. I Danmark er det smadderdyrt.

I eks. 39 efterfølges et absolut udsagn med BILLIG af et absolut udsagn med DYR. Det sidste af de to udsagn i kontrastkombinationen kan opfattes som en art præciserende kommentar til det første udsagn. Uden den præciserende kommentar om Danmark ville BILLIG-udsagnet kunne tolkes på flere måder. Fx kunne man tolke det som en påstand om, at man kun skal betale et ubetydeligt beløb for at leje en bil i Sverige. Den præciserende kommentar om prisniveauet i Danmark gør det klart, at der med "billig" her menes "billig sammenholdt med det danske prisniveau". Det er altså billigt set med

danske øjne, men prisen er ikke nødvendigvis ubetydelig. Det næste eksempel indeholder også en kontrastkombination. Også her fungerer det andet udsagn i kontrastkombinationen som en præciserende kommentar i forhold til det første udsagn.

Eks. 40:

(Afsenderen overvejer her årsagerne til, at ål i dag ikke smager af nær så meget, som de gjorde, da hun var barn.)

opremsning _____
MÅSKE ÅRSAG I-DAG Å VAND^OVERFLADE Pf:overflade /
SØ

krop-tlb-v _____
MERE SNAVSET^SPREDT / FØR **MERE REN** / MÅSKE DERFOR

Måske skyldes det, at åer og søer i dag er mere forurenede. Dengang var de renere.

Ovenfor efterfølges et ufuldstændigt komparativt udsagn med SNAVSET^SPREDT af et ufuldstændigt komparativt udsagn med REN. Det fremgår af det første udsagn, at nutidens åer og søer i dag sammenlignes med noget andet, men det fremgår ikke, hvad de sammenlignes med. Den efterfølgende præciserende kommentar gør det imidlertid klart, at den eksterne sammenligning i det første udsagn skal forstås som en sammenligning mellem åer og søer i dag og åer og søer før i tiden.

Læg mærke til, at der ikke bliver sagt direkte, at nutidens åer og søer er mere forurenede end fortidens åer og søer. Det siges heller ikke direkte, at fortidens åer og søer var renere end nutidens. Men nutidens åer og søer omtales i ét udsagn og fortidens åer og søer i et efterfølgende kontrasterende udsagn. Hermed gør afsenderen det muligt for modtageren at udlede, at nutidens åer og søer er mere forurenede end fortidens, uden altså at sige det direkte. En kontrastkombination bestående af to ufuldstændige komparative udsagn er næsten helt synonymt med et enkelt tilsvarende fuldstændigt komparativt udsagn. I visse tilfælde er der ikke-manuelle signaler, som markerer begyndelsen af den præciserende kommentar i en kontrastkombination. Det er tilfældet i eks. 40, hvor afsenderen ændrer kropsstilling lige før den præciserende kommentar.

I eks. 39 og 40 var det hhv. to absolutte udsagn og to komparative udsagn, altså to udsagn af samme type, som tilsammen dannede en kontrastkombination. En kontrastkombination kan dog godt bestå af et komparativt og et absolut udsagn som i næste eksempel, hvor der indgår en kontrastkombination med tegnene RIG og FATTIG:

Eks. 41:

krop:v _____ krop:h _____
TJEKKIET PEG+v **MERE RIG** PEG+v / PEG+h SLOVAKIET **FATTIG** PEG+h
Gruppe-Pf+v _____ Gruppe-Pf+v

Tjekkiet er nemlig rigere. Slovakiet er derimod fattigt.

Det første udsagn er et ufuldstændigt komparativt udsagn, som udtrykker en ekstern sammenligning mellem Tjekkiet i dag og noget andet, som ikke specificeres. Det er således ikke ud fra det første udsagn klart, om pointen er, at Tjekkiet idag er rigere end Tjekkiet før i tiden, eller rigere end en anden stat i dag. (Begge tolkninger er yderst rimelige ud fra sammenhængen). Den præciserende kommentar gør det klart, at den ufuldstændige eksterne sammenligning skal forstås som en sammenligning mellem to

stater idag. Bemærk igen skiftet i kropsstilling mellem de to udsagn. Her er kropsstillingen relateret til locusbrugen, men det er ikke altid tilfældet. (I eks. 43 kan ses yderligere et eksempel på en kontrastkombination med et absolut og et komparativt udsagn).

Vi har foreløbig set kontrastkombinationer med mere eller mindre traditionelle antonymer (BILLIG - DYR, SNAVSET^SPREDT - REN, RIG - FATTIG). Men kontrastkombinationer involverer ikke nødvendigvis et antonympar, som næste eksempel illustrerer. (En del af eksemplet har tidligere været kommenteret, men nedenfor er eksemplet lidt længere):

Eks. 42:

PEG+c FØLE-SIG-FOR / KAN SE / PEG LAVE-OM+* SIGE ANDERLEDES

FØLE-SIG-FOR / FOLK AL+* **MERE ÅBEN** / **MERE GLAD** /

krop:tlb
TØR SNAKKE OM POLITIK / FØR **IKKE** / LUKKE-MENTALT /

krop:tlb
IKKE SNAKKE POLITIK IKKE / MEN NU JA VIL-GERNE SNAKKE+mange /

PEG+c Pf:kigge+c+m gestus / ANDERLEDES

Jeg fik et indtryk af forholdene, og jeg kunne se, at det var forandret. Folk var mere åbne og mere glade. De turde tale om politik. Det afviste de fuldstændig før i tiden. Politik var udelukket. Men nu var de interesserede i at tale om det med andre. Jeg kunne virkelig se, at det havde ændret sig.

Der er tale om en ekstern sammenligning mellem befolkningen i Moskva o. 1990 og noget andet. Den efterfølgende præciserende kommentar gør det klart, at befolkningen i Moskva o. 1990 sammenlignes med befolkningen i Moskva på et tidligere tidspunkt. Også her skifter kropsstillingen før den præciserende kommentar. Det første udsagn i kontrastkombinationen involverede tegnene GLAD og ÅBEN og TØR. Man kunne så forvente, at den præciserende kommentar skulle indeholde antonymer til disse tegn. Rent faktisk finder vi først en benægtende sætning (FØR IKKE) og dernæst en uddybning af, hvordan den benægtende sætning skal opfattes (LUKKE-MENTALT POLITIK IKKE). Den benægtende sætning kunne formentlig godt have været udeladt, og i så fald ville den præciserende kommentar have beskrevet en modsætning til den første del af kontrastkombinationen, men uden brug af egentlige antonymer i forhold til det første udsagn. Den præciserende kommentar i en kontrastkombination indeholder altså ikke nødvendigvis antonymer i forhold til det første udsagn. Den kan i stedet indeholde andre formuleringer, som mere eller mindre præcist angiver en modsætning i forhold til det første udsagn.

Bemærk iøvrigt, at den præciserende kommentar + den uddybende sætning i eks. 42 efterfølges af endnu et udsagn om Moskvas befolkning o. 1990. Det er forholdsvis almindeligt, at kontrasten i en kontrastkombination omtales flere gange evt. med lidt forskelligt tegnvalg. Det fører til en "kæde" af udsagn, som omtaler først den ene part i kontrasten og så den anden og så den første igen og evt. den anden igen og så fremdeles. Når jeg har valgt betegnelsen kontrastkombination frem for det måske noget

mere nærliggende udtryk kontrastpar, skyldes det bl.a., at kontrastkombinationer kan indeholde mere end to kontrasterende udsagn.

Den præciserende kommentar kan også indeholde samme tegn som i udsagnet før, jfr. nedenstående eksempel, hvor GAMMEL indgår i begge udsagn i kontrastkombinationen:

Eks. 43:

PEG+h FLOT / [tøver] **MINDRE GAMMEL** PEG+h _____
PEG+v **MEGET GAMMEL** PEG+v /

PEG+h **MINDRE GAMMEL** PEG+h
PEG+h Gruppe-Pf+h _____

Den var skam flot. Den var noget yngre - den forrige var meget gammel - denneher var yngre.

Her er der tale om en ekstern sammenligning mellem en bestemt flot plads i en by og noget andet. Det specificeres ikke i det første GAMMEL-udsagn, hvad pladsen sammenlignes med. Den efterfølgende præciserende kommentar (med PEG+v som henviser til en tidligere omtalt plads i samme by) gør det imidlertid klart, at det er i forhold til pladsen med locus til venstre, at den flotte plads er yngre. Begge pladser beskrives vha. GAMMEL. Kontrasten fremkommer her alene gennem valget af en komparativ konstruktion (MINDRE GAMMEL) om den ene plads og en absolut om den anden (MEGET GAMMEL). Også her består kontrastkombinationen af mere end to kontrasterende udsagn: først beskrives én plads, så en anden og så den første igen, dvs. en kontrastkombination bestående af tre udsagn.

Ud fra eks. 40-43 kunne man tro, at begrebet kontrastkombinationer er snævert knyttet til begrebet komparative udsagn, i særdeleshed ufuldstændige komparative udsagn, og at den præciserende kommentar i en kontrastkombination har en slags kompletterende funktion, således at forstå, at det primært bruges for at sikre, at modtageren bliver klar over, hvad sammenligningsgrundlaget var i det forudgående ufuldstændige komparative udsagn. Imidlertid viser eks. 23, hvor Danmarks og Grønlands arealer sammenlignes, at et præciserende udsagn i en kontrastkombination også forekommer efter et fuldstændigt komparativt udsagn, og eks. 39 viser, at kontrastkombinationer også benyttes ved absolute udsagn. En præciserende kommentar kan altså generelt præcisere budskabet i et tidligere udsagn, uanset om dette tidligere udsagn er ufuldstændigt eller ej og uanset om det er komparativt eller absolut.

Kontrastkombinationer og fuldstændige komparative udsagn bruges ikke i flæng. Kontrastkombinationer er almindelige i alle former for tegnsprog. Fuldstændige komparative udsagn som eks. 38 er særligt almindelige i varianter af tegnsprog, som ligger tæt på dansk.

II.2.2: Dobbelte kontraster: kvalitetsrelationer

I afsnit I og II.1 blev det beskrevet, hvordan man på dansk og på tegnsprog udtrykker en ekstern eller en intern sammenligning. Det blev vist, at man har særlige komparative

konstruktioner på tegnsprog, hvormed man kan udtrykke en ekstern eller en intern sammenligning i et enkelt udsagn. Men det blev også vist, at man hyppigt på tegnsprog foretager en sammenligning ved at sammenstille to udsagn, som tilsammen danner en kontrast, altså en kontrastkombination. En anden form for sammenligning illustreres nedenfor, først på dansk og derefter på tegnsprog: Hvis man diskuterer priser på antikviteter eller begavelsen hos forskellige dyrearter, kan man vælge at sige som i 44a-d:

Eks. 44a: Jo ældre de er, jo dyrere er de.

Eks. 44b: Jo nyere de er, jo billigere er de.

Eks. 44c: Jo flere kromosomer de har, jo dårligere begavet er de.

Eks. 44d: Jo færre kromosomer de har, jo bedre begavet er de.

I eks. 44a og 44b fortælles om en relation mellem alder og pris, og i eks. 44c og 44d om en relation mellem kromosomantal og intelligens. Når man på dansk vil beskrive en relation mellem to kvaliteter, må man vælge et udgangspunkt. Ovenfor blev en alder-pris-relation beskrevet først med udgangspunkt i "gammel", og derefter med udgangspunkt i "ny", og en kromosomantal-intelligens-relation blev beskrevet først med udgangspunkt i "mange kromosomer" og dernæst med udgangspunkt i "få kromosomer".

De fire eksempler ovenfor illustrerer en ret kompakt måde at udtrykke kvalitetsrelationer på. Men man kan også udtrykke sig mindre kompakt. Eks. 44e nedenfor illustrerer en sådan mindre kompakt udtryksform. Eksemplet minder om eks. 44a. Det er nemlig samme alder-pris-relation og samme udgangspunkt, men læg mærke til, at der bruges dobbelt så mange sætninger som i eks. 44a:

Eks. 44e: Hvis de er rigtig gamle, er de gerne også ret dyre. Hvis de ikke er så gamle, er de heller ikke så dyre.

Læg også mærke til, at der i eks. 44e udelukkende bruges absolutte konstruktioner (gamle, dyre), mens der blev brugt komparative konstruktioner i de mere kompakte eksempler (ældre, dyrere, nyere, billigere, flere, dårligere, færre, bedre).

Eks. 44 a-d overfor eks. 44e illustrerer to helt forskellige måder at beskrive en kvalitetsrelation på: en kort, koncentreret, hvor der benyttes komparative konstruktioner, overfor en længere, mere ordrig, hvor der benyttes absolutte konstruktioner.

At beskrivelsen er længere i eks. 44e skyldes, at den falder i to halvdele. Først beskrives en relation mellem to specifikke kvaliteter (høj alder og høj pris). Dernæst beskrives en relation mellem to andre specifikke kvaliteter (ikke-så-høj alder og ikke-så-høj pris). De korte, koncentrerede eksempler ovenfor var meget anderledes. Ganske vist tog hvert eksempel et bestemt udgangspunkt, men hvert eksempel beskrev en sammenhæng mellem to generelle kvaliteter (alder og pris), ikke blot en sammenhæng mellem to specifikke kvaliteter (fx høj alder og høje priser). I talt dansk finder man både de korte, koncentrerede beskrivelser som i eks. 44a-d og de længere som i eks. 44e. På skrift ser man fortrinsvis de korte, koncentrerede beskrivelser.

På tegnsprog kan man også beskrive en relation mellem to generelle kvaliteter, som i eksemplet nedenfor, hvor der beskrives en relation mellem kvaliteterne kromosomantal og intelligens. Læg mærke til, at der benyttes absolutte konstruktioner, og læg mærke til, at beskrivelsen er opdelt i to halvdele, der hver sammenkæder to specifikke kvaliteter:

Eks. 45:

OG+v [tænker] KO / HAR TRES+v KROMOSOM+v /

KAT HAR OTTE^TREDIVE+h KROMOSOM+h / FAKTISK CITAT SIGE [tøver] /

^^

NOGLE KROMOSOM / LIDT **SMÅTBEGAVET** /
flere

^^
MEN **KORT** FÅ KROMOSOM / **HØJTBEGAVET** / MEN gestus KAT HØJTBEGAVET /
bif

gestus

Og øh, køer har 60 kromosomer og katte 38. Faktisk kan man nogenlunde sige, at med mange kromosomer er man dårligt begavet, og modsat med få kromosomer er man godt begavet. Men om så katte er udpræget intelligente, tja....

(En mere idiomatisk oversættelse ville være fx:

...Faktisk kan man nogenlunde sige, at jo flere kromosomer man har, jo dårligere begavet er man.)

Først sammenkædes to specifikke kvaliteter (højt kromosomantal og lav intelligens). Derpå sammenkædes de to modsatte specifikke kvaliteter (lavt kromosomantal og høj intelligens). Man kan altså ikke pege på et enkelt udsagn ovenfor og sige, at der her beskrives en relation mellem to generelle kvaliteter. Men man kan pege et sted, hvor to specifikke kvaliteter sammenkædes, og et andet sted, hvor de to modsatte specifikke kvaliteter sammenkædes. Ud fra disse oplysninger kan modtageren slutte, at der nok ikke kun er sammenhæng mellem "yderpunkterne" på kromosomantalskalaen og "yderpunkterne" på intelligensskalaen, men også sammenhæng mellem de mellemliggende trin på de to skalaer, mao. der er tale om en sammenhæng mellem den generelle kvalitet kromosomantal og den generelle kvalitet intelligens.

Da afsenderen skulle beskrive sammenhængen mellem intelligens og kromosomantal ovenfor, valgte hun at dele sin beskrivelse op i to halvdele, der hver især sammenkæder to punkter: ét på kromosomantalskalaen og ét på intelligensskalaen. De to punkter i sidste halvdel af beskrivelsen er som nævnt modsat beliggende i forhold til punkterne i første halvdel. Valget af modsat beliggende punkter i de to halvdele af beskrivelsen medfører, at den samlede beskrivelse tager form af en kontrastkombination (i dette tilfælde en kontrastkombination baseret på antonymer). Vi har tidligere set, at man på tegnsprog ofte vælger at beskrive en forskel vha en kontrastkombination, (dvs. en kombination af to eller flere udsagn, som er i modsætning til hinanden). Eks. 45 viser, at en kontrastkombination også kan bruges til at beskrive kvalitetsrelationer med. Det, som adskiller kontrastkombinationen i eks. 45 fra de tidligere omtalte kontrastkombinationer, er, at der i hver halvdel af kontrastkombinationen sker en sammenkædning af to (specifikke) kvaliteter. Det medfører, at den samlede kontrastkom-

bination kommer til at involvere ikke blot én, men hele to kontraster. Bemærk iøvrigt de hævdede øjenbryn, som markerer begyndelsen af kontrastkombinationens to dele.

En kontrastkombination bestående af to absolutte udsagn, der hver sammenkæder "yderpunkter" på to kvalitetsskalaer, skønnes at være en almindelig måde at udtrykke en relation mellem to generelle kvaliteter på i tegnsprog. Som eks. 44e viser, kan man finde noget tilsvarende på dansk, men på dansk finder man desuden en mere kompakt konstruktion, jfr. eks. 44a-d. Det kan ikke undre, at man i varianter af tegnsprog, som ligger tæt på dansk, særligt hyppigt finder beskrivelser af kvalitetsrelationer, der inkorporerer et eller flere elementer lånt fra sidstnævnte danske konstruktion. Eks. 45 indeholder to eksempler på dette: Mundbevægelsen er <flere> ved NOGLE, snarere end <mange> eller <i>, som man ville bruge i tegnsprogsvarianter, der ligger længere fra dansk. Lige før FÅ<bif> bruges et overflødigt tegn, som i andre sammenhænge bl.a. betyder "færre". I andre tilfælde vil man kunne se JA<jo> brugt i udsagn om kvalitetsrelationer svarende til dansk "jo" som i eks. 44a-d.

II.2.3: Kontrastkombinationer ledsaget af særlige signaler

Det næste eksempel giver overfladisk indtrykket af at være et fuldstændigt komparativt udsagn, altså et enkelt udsagn, hvor det explicit siges, hvad der er mindre end hvad.

Eks. 46:

UNDERSØGE / SE HVAD / IKKE / DØV / HØJ /

ARBEJDSLØS **HØJ**+h _____
/ HØRE **LAV**+v

Det blev undersøgt, og det viste sig, at det slet ikke forholder sig sådan. For døves vedkommende er den høj, altså arbejdsløsheden er høj, hvorimod den hos hørende er lav.

Man får fornemmelsen af, at der siges: "Hos døve er den høj, altså deres arbejdsløshed er høj. Hørendes er væsentlig lavere end døves." Men ser man nærmere efter, ser man, at der ikke siges "lavere end døves". Der siges snarere: "Hos døve er den høj, altså deres arbejdsløshed er høj. Hørendes er lav i sammenligning." Der er altså tale om en kontrastkombination af den type, vi allerede har set nogle eksempler på. Det særlige ved dette eksempel er samspillet mellem de to hænder samt locusbrugen. Det sidste tegn i det første udsagn i kontrastkombinationen er et tegn med locus (HØJ+h). Dette sidste tegn fastholdes med højre hånd, og det andet udsagn i kontrastkombinationen udføres udelukkende med venstre hånd som dominant hånd. Her ses altså ses altså en særlig form for fastholdelse fra ét udsagn og ind i det efterfølgende udsagn. Det vil jeg her kalde fastholdelse fra forrige (udsagn) eller kort FFF. Samtidig med FFF var der dominansskift, dvs. en passage, hvor den hånd, der før var ikke-dominant, "tager over". Det samme samspil mellem FFF og dominansskift ses i næste eksempel, som også indeholder en kontrastkombination:

Eks. 47:

MEN hør-her JA / PEG+h DØV^SKOLE PEG+flertal+h / EN EKSTRA /

HAR PEG+h / DET-ER ARTIKULATION _____
/ PEG+v **HAR- IKKE**+v / PEG+flertal+v

Jo, forresten, på døveskolerne havde man et [fag] yderligere, nemlig artikulation. Det havde man ikke hos de andre [=på de hørende skoler].

Kontrastkombinationen fremkommer her ikke ved et antonympar som i forrige eksempel, men ved en sammenstilling af et bekræftende og et benægtet udsagn (HAR - HAR-IKKE). Også her fastholdes højre hånd efter sidste tegn i det første udsagn inden det benægtede udsagn. Det er i dette tilfælde et tegn uden locus (ARTIKULATION). Tegnet fastholdes under det efterfølgende udsagn. Der er altså tale om FFF, samtidig med FFF er der dominansskift.

Med FFF og dominansskift gives et kraftigt signal om, at oplysningerne i det sidste udsagn i kontrastkombinationen hører sammen med oplysninger givet forinden (de belyser hinanden). I både eks. 46 og 47 har de kontrasterede størrelser locus i hver sin halvdel af tegnrummet. Et sådant locusvalg er almindeligt i kontrastkombinationer og synes at bidrage til, at kontrastkombinationerne fremstår som sammenligninger.

FFF, dominansskift og/eller særlige former for locusvalg optræder hyppigt i kontrastkombinationer og optræder så ofte sammen. Men de samme tegnsprogselementer optræder også i ganske almindelige udsagn, som ikke er en del af en kontrastkombination, og her optræder de enkelte elementer også enkeltvis, således at man får et bedre indtryk af deres funktion. I næste hovedafsnit gives der eksempler på anvendelse af FFF, dominansskift og særlige former for locusvalg uden for kontrastkombinationer.

III: Dominansskift, fastholdelse og særlige former for locusvalg

I kontrastkombinationer kan dominansskift og FFF samt en bestemt form for locusvalg tilsammen udgøre et signal om, at de to udsagn i kontrastkombinationen skal ses i lyset af hinanden, altså er indbyrdes relevante. De samme elementer forekommer imidlertid også (enkeltvis eller samlet) i ganske almindelige absolutte udsagn, som ikke indgår i en kontrastkombination. Nedenfor gennemgås nogle eksempler, der illustrerer deres funktion.

Eks. 48:

undrer-sig _____
PEG+ho Pf:lampe-væltet+ho gestus
LYS-TÆNDT+v _____

opremsn
MOR FAR haft (M) PEG+cn HJEMME gestus

Sært med både det tændte lys og så den væltede lampe. Nå, men så har mor eller far vel været hjemme, tænkte jeg.

Her fastholdes et tegn med locus (LYS-TÆNDT+v) under det næste (korte) udsagn, altså FFF. Desuden er der efter det første udsagn dominansskift. FFF og dominansskiftet signalerer, at der er et særligt forhold mellem de to oplysninger (om det tændte lys og om den væltede lampe). Det er nemlig disse to ting i forening, som får fortælleren til at studse og konkludere noget om forældrene.

Dominansskift kan forekomme uden FFF, og FFF kan forekomme uden dominansskift:

Eks. 49:

SYNES PEG+c TO+begge+h+c FÆRDIG SNAKKE SAMMEN TO+begge+c+h /

ENIG I-ORDEN OK / PEG+h TAGE-TIL+gent+h SPORT^KLUB+h PEG+h /

PEG+c DØV^FORENING / FÆRDIG
TAGE-TIL+gent+v

Jeg syntes ellers, vi havde snakket om det og var blevet enige om, at han gik til sport og jeg i døveforeningen.

Her bruges overvejende højre hånd som dominant hånd, men ved TAGE-TIL+gent+v bruges venstre hånd kortvarigt som dominant hånd, mens højre hånd "slapper af", hvorefter højre hånd genoptages som dominant hånd. Skiftet er ikke tilfældigt. Det er med til at fremhæve en parallellitet: TAGE-TIL+gent+v skal ses i sammenhæng med TAGE-TIL+gent+h udført med højre hånd kort forinden. Afsenderen betoner, at den ene persons handlinger modsvares af den anden persons handlinger.

Eks. 50:

Hans (M) / TAGE-TØJ-PÅ / MOR TRAVL / [?] VASKE-ANSIGT BØRSTE-TÆNDER /
PEG+v—————>

neg
GIDE-IKKE / MOR OPDAGE / TAGE-TØJ-PÅ LADE-SOM-INGENTING ...

Hans klædte sig på. Han kunne se, at mor havde travlt, så han gad ikke vaske sig og børste tænder. Det opdagede mor nok ikke, tænkte han. Han klædte sig på

Her fastholdes den ikke-dominante hånd med PEG+v om moderen, mens der med den dominante hånd fortælles om drengens overvejelser. Hermed signaleres en sammenhæng mellem moderens travlhed og drengens tanker. I dette tilfælde er det nok en tidsmæssig sammenhæng: samtidig med, at moderen var travlt optaget, gjorde drengen sig nogle overvejelser. Men måske er der også tale om en årsagsmæssig sammenhæng: fordi moderen har usædvanlig travlt, øjner drengen visse muligheder. Fælles for eksemplerne med dominansskift er, at de blev brugt ved information, som havde en slags parallel. Dominansskiftene signalerede parallellitet mellem informationer. Fælles for eksemplerne med FFF er, at de blev brugt ved to udsagn, som der var en forbindelse imellem. FFF signalerede altså sammenhæng mellem informationer.

I det næste eksempel tales om tre grupper personer. Der bruges hverken FFF eller dominansskift. Alligevel får vi en fornemmelse af, at de tre grupper hører sammen:

Eks. 51:

BESTEMT PEG+**+c NI PIGE / PEG+c SKI^NIVEAU VARIERE /

FORSKELLIG VARIERE / SIGE TRE FAKTISK CIRKA TRE GRUPPE+flertal /

PEG+mv / FREMRAGENDE SKI Pf:avanceret-skiløb /

MELLEM / Pf:løbe-lidt-på-ski / TREDJE+mh / SKI^SKOLE VÆK+mh+h /

Faktisk var det sådan, at vi 9 piger var på temmelig forskelligt niveau mht. skifærdigheder. Der var nogenlunde 3 grupper, nemlig nogle, som var meget dygtige, en mellemgruppe, og så nogle, der kom på skiskole.

Der er flere grunde til, at vi oplever en sammenhæng mellem de tre grupper, bl.a. *tegnvalget* og *locusvalget*. Afsenderen bruger MELLEM om den ene af grupperne, og hun bruger tegnet TREDJE om en anden. MELLEM antyder, at gruppen har en midterstatus i forhold til nogle andre. TREDJE antyder, at gruppen hører sammen med mindst to andre. Den dygtige gruppe og den mellemgode gruppe beskrives med proformsverber, som ligner hinanden meget, men dog med forskel i mimik og bevægelsesmåde. Denne del af beskrivelsen fremtræder som en kontrastkombination, der dog ikke udbygges yderligere, da den sidste gruppe omtales. Tegnvalget er altså en væsentlig grund til, at vi opfatter en sammenhæng mellem grupperne. Men læg mærke til, hvordan locusvalget støtter tegnvalget. Afsenderen giver nemlig grupperne locus, sådan at de tre grupper tilsammen "fylder hele tegnrummet ud". Locusvalget signalerer hermed, at der nu ikke blot tales om tre mere eller mindre tilfældige grupper, men om grupper, som tilsammen danner et hele. Gruppernes loci er jævnt fordelt tegnrummet (mv, m⁵ og mh). Dette signalerer yderligere noget om forholdet mellem grupperne. Ikke alene danner de tilsammen et hele, de har lige tæt forbindelse til hinanden. Hvis to af grupperne havde fået locus i venstre halvdel af tegnrummet og den tredje i højre halvdel, ville det have signaleret særligt tæt forbindelse mellem de to grupper "til venstre". (I stedet for at benytte loci i tegnrummet kunne afsenderen alternativt have valgt at give grupperne locus på fingerspidserne, fx "+tommelfinger", "+pegefinger" og "+langfinger" i stedet. Også en sådan formulering ville have støttet opfattelsen af en forbindelse mellem grupperne.)

I hvert af eksemplerne 46-49 blev der anvendt to loci, ét til højre og ét til venstre. Valget af disse loci og valget af de tre loci v, m og h i eks. 51 kan opfattes som udslag af samme overordnede princip: lociene er valgt, så de er tilsammen fylder hele tegnrummet ud. Dette locusvalg signalerer, at lociene bruges om noget, som tilsammen danner en helhed.

Diagramkonfigurationer

I det næste eksempel tales om lydstyrker kraftigere end og svagere end en bestemt lydstyrke:

Eks. 52:

AL DØV / HENVISE HØRE^PRØVE / HØRE^ARK / KURVE /

PEG+vo+langs+v EN-HUNDREDE^TI+vn EN-HUNDREDE^TYVE+vn /
NUL+vo—————>

PEG+h HØRE Generel-Pf+cirka+v /

⁵ Locusset m fremgår kun af blikket.

hvor-meget

KUN Generel-Pf+vn+langs+v FEM-OG-HALVTREDS db(H) Generel-Pf+cirka+vn /
Generel-Pf+v—————>

MED+m KAN / OVER+v Generel-Pf+cirka+vo / MED MÅ-IKKE
neg_____

Alle døve skal til høreprøve angående, hvor meget de kan høre inden for en skala fra nul til 110-120. Hvis de kun kan høre i området over 55 decibel, må de godt være med. Hvis de kan høre i området under 55 decibel, må de ikke være med.

Her skabes bl.a. ved hjælp af taltegn med locus en *konfiguration* i form af en lodret skala med lave værdier øverst og høje nederst. I en konfiguration har alle loci en rumlig betydning. Det vil sige, at lociene ikke blot repræsenterer noget, men repræsenterer noget med en bestemt rumlig relation til noget andet. Det skaber grundlag for, at loci kan bære betydningen "befinde sig længere oppe/nede/til højre/til venstre osv. end noget andet". Proformstegnet ovenfor, hvor venstre hånd fastholdes på locusset for 55 db, mens den anden hånd udfører tegn under dette locus, kan således oversættes "lydstyrker, som står længere nede end 55-db-punktet på arket".

Konfigurationen i eks. 52 er imidlertid ikke en helt almindelig konfiguration som fx en ekspedient-ved-kasseapparat-konfiguration eller en passager-i-togkupé-konfiguration. Det er en konfiguration baseret på et diagram, dvs. en systematisk opstilling af talværdier. Sådanne konfigurationer kaldes her *diagramkonfigurationer*. I diagramkonfigurationer får loci en ekstra betydning ud over den grundlæggende rumlige. Man kan sige, at den rumlige betydning smelter sammen med en anden (i reglen ikke-rumlig) betydning. Denne anden betydning er forskellig fra diagram til diagram. I eks. 52 er diagrammet formentlig et audiogram, og i overensstemmelse hermed har høje loci betydningen "svage lyde" og lave loci betydningen "kraftige lyde". Den rumlige betydning smelter altså sammen med en lydstyrke-betydning. Førnævnte proformstegn kan derfor også oversættes: "lydstyrker, der er kraftigere end 55 db".

Proformstegnet giver umiddelbart indtrykket af, at der benyttes en komparativ konstruktion, jfr. oversættelserne med "lyde, som står længere nede end" og "lyde, som er kraftigere end". Men ser man nærmere efter, opdager man, at der ikke siges "længere nede end" eller "kraftigere end". Der siges blot "disse lyde" ("Hvis man kun kan høre disse lyde, .."). Afsenderen bruger altså en absolut konstruktion. Fornemmelsen af, at der bruges en komparativ konstruktion, skyldes blandt andet, at der benyttes en konfiguration. Ved konfigurationer kan man tale om, at rummet foran afsenderen *afbilder* én eller flere kvaliteter. Almindelige konfigurationer med ren rumlig betydning er 3-dimensionelle. Den lodrette dimension afbilder kvaliteten højde, og to vandrette dimensioner kvaliteterne bredde og dybde. Diagramkonfigurationer kan være 2- eller 1-dimensionelle. Diagramkonfigurationen ovenfor er 1-dimensionel. Her afbilder den lodrette dimension kvaliteten lydstyrke. I 2-dimensionelle diagramkonfigurationer afbilder den lodrette dimension én kvalitet og en vandret dimension en anden kvalitet. At en dimension i tegnrummet afbilder en kvalitet vil sige, at dimensionen repræsenterer et uendeligt antal forskellige grader af den pågældende kvalitet ordnet efter grad. I eks. 52

afbilder den lodrette dimension altså et uendeligt antal lydstyrkegrader ordnet med svage lydstyrker øverst.

Fornemmelsen af, at eks. 52 indeholder en komparativ konstruktion, skyldes ikke alene brugen af en konfiguration. Det skyldes også brugen af fastholdelse. I eksemplet fastholdes den ene hånd ved et locus for én kvalitetsgrad, mens den anden hånd udfører et tegn med et locus for en anden kvalitetsgrad. Dette er en anden form for fastholdelse end den, der tidligere har været omtalt. Her er der tale om fastholdelse inden for et enkelt udsagn, og fastholdelsen sker ved et tegn med locus.

Konfigurationer gør det altså muligt at beskrive forskellige grader af en kvalitet helt uden anvendelse af komparative konstruktioner. Ved at fastholde den ene hånd ved et locus for én kvalitetsgrad samtidig med at den anden hånd udfører et tegn ved et locus for en anden grad af samme kvalitet, er det muligt at udtrykke gradsforskelle. Da diagramkonfigurationer kan afbilde ikke-rumlige kvaliteter, giver de mulighed for at beskrive gradsforskelle mht. en lang række kvaliteter.

I en audiogramkonfiguration får tegnummet altså betydninger, som knytter sig til begrebet lyd og som vi kan oversætte med "kraftigere end" og "svagere end". I en termometerkonfiguration får tegnummet betydninger, som knytter sig til temperaturer, og som vi kan oversætte med "varmere end" og "koldere end". I en landkortkonfiguration får tegnummet betydninger, som knytter sig til verdenshjørnerne og som kan oversættes med "nordligere/sydligere/østligere/vestligere end". Læg mærke til, at afsenderen i eks. 52 forklarer konfigurationen nogenlunde omhyggeligt. Det gør man ikke altid ved diagramkonfigurationer. Ved landkortkonfigurationer gør afsenderen sig normalt ikke ulejlighed med at forklare diagrammet overhovedet, altså fortælle, at op er nord osv. I nogle tilfælde er det altså muligt at benytte tegnummet til at udtrykke specielle betydninger via et diagram uden iøvrigt at forklare selve diagrammet. I andre tilfælde vælger afsenderen at forklare diagrammets opbygning. Formentligt afpasser afsenderen sin diagramforklaring efter modtagerens formodede baggrundsviden. Diagrammer, som normalt kun kendes af fagfolk, vil blive forklaret, hvis modtageren ikke antages at have den fornødne fagkundskab. Diagrammer, som er almindeligt kendte, vil ikke blive forklaret eller kun blive forklaret i det omfang, det er nødvendigt for at forhindre forveksling med andre diagrammer.

I eks. 52 blev der benyttet en diagramkonfiguration til at udtrykke gradsforskelle vedrørende noget relativt teknisk (lydstyrke). Almindelige konfigurationer benyttes til at udtrykke gradsforskelle mht. rumlige forhold. Det er fx tilfældet, hvis man taler om et hus i flere etager og udnytter en konfiguration til at tale om "dem der boede længere oppe end familien på 2. sal" og "dem der boede længere nede end familien på 2. sal".⁶

Opsummering

I tegnsprog kan man altså i almindelige absolutte udsagn uden for kontrastkombinationer bruge FFF ved tegn med eller uden locus, dominansskift og evt.

⁶ En beslægtet anvendelse af begge hænder og fastholdelse ses ved tidslinier (især sekvenslinien og kalenderfladen), når den ene hånd benytter ét locus og den anden hånd et andet locus i tegn, som angiver, at et tidspunkt er senere end eller tidligere end et andet tidspunkt.

fordelt locus over hele tegnrummet. FFF signalerer sammenhæng mellem informationer, dominansskift parallellitet mellem informationer, og locus fordelt over hele tegnrummet, at lociene repræsenterer noget, som danner en helhed. Alt dette vil jeg med en samlet betegnelse kalde *signaler om indbyrdes relevans*. Når signaler om indbyrdes relevans optræder ved kontrastkombinationer, forstærker de kontrastkombinationens karakter af sammenligning. Kontrastkombinationer kan i andre sprog (herunder dansk) ofte gengives med et enkelt komparativt udsagn, evt. et fuldstændigt komparativt udsagn, dvs. et komparativt udsagn med et sammenligningsled. Det kan give det fejlagtige indtryk, at tegnsprogsformuleringen indeholder en komparativ konstruktion. Men der er altså tale om kombinationer af mindst to udsagn (absolutte eller komparative) ledsaget af signaler om indbyrdes relevans. Sidstnævnte signaler har et bredt anvendelsesområde. Selv om de er almindelige i kontrastkombinationer og her kommer til at signalere sammenligning, optræder de også uden for kontrastkombinationer i udsagn, som intet har med sammenligning at gøre.

Locus i en konfiguration signalerer, at man taler om noget med en bestemt rumlig relation til noget andet. Hvis konfigurationen er en diagramkonfiguration, er der tale om én relation yderligere, i reglen en ikke-rumlig relation. I konfigurationer repræsenterer en dimension i tegnrummet forskellige grader af en kvalitet. Gradsforskelle kan derfor udtrykkes uden anvendelse af komparative konstruktioner ved at fastholde den ene hånd ved locusset for én kvalitetsgrad, samtidig med at den anden hånd udfører tegn ved et locus for en anden kvalitetsgrad.

Når man vil tale om gradsforskelle i kvaliteter, kan man altså ud over komparative konstruktioner og kontrastkombinationer anvende konfigurationer, i særdeleshed diagramkonfigurationer. Af disse har diagramkonfigurationer det mest begrænsede anvendelsesområde. De kan kun benyttes om forhold, som vi i vores kultur har tradition for at afbilde i diagramform. Nogle diagrammer er kun kendt i fagkredse. Hvis konfigurationer baseret på sådanne diagrammer benyttes til modtagere uden relevant fagkendskab, må de forklares for at være forståelige.

IV: Relative mængdeangivelser

I stedet for at nævne et bestemt antal kan man angive en mængde relativt, dvs. angive den som større end eller mindre end et bestemt antal. Fx kan man sige, at der til et foredrag var tilmeldt mere end 30 personer. På tegnsprog kan man vælge mellem to konstruktioner:

- a) en formulering med OVER eller UNDER, evt. uden locus
- b) en formulering med en diagramkonfiguration.

Eks. 53:

PEG+m / SIDDE^PLADS V-Pf:sidde-på-flere-rækker / KUN HALVFEMS /

PLEJE / NOGLE FLY / **OVER** ET-HUNDREDE / PLEJE PEG+ho /
andre

neg
/ KUN HALVFEMS
men

Der var kun 90 siddepladser i dette [fly]. I andre fly var der i reglen over 100, men ikke i detteher. Det havde kun 90.

Eks. 54:

PEG+m HØJ^SKOLE / SKAL BETALE / HØJ^SKOLE PEG+m /

PEG+m UD^REJSE HØJ^SKOLE / BETALE EN UGE BETALE /

CIRKA **UNDER+*** / TOLV HUNDREDE KRONE HVER+flertal UGE

Højskolen skal man så betale for. For højskolen, altså Den Rejsende Højskole, betaler man hver uge lige i underkanten af 1200 kroner.

I eks. 53 og 54 bruges udelukkende faste tegn uden locus (OVER ET-HUNDREDE, UNDER+* TOLV HUNDREDE). OVER og UNDER har normalt rumlig betydning, men i forbindelse med talangivelser har de mængdebetydning. OVER betyder så "mere end" og UNDER "mindre end". (Bemærk modifikationen af UNDER, som her giver betydningen "lidt mindre end".)

En anden mulighed for at udtrykke relative mængdeangivelser opstår gennem brugen af diagramkonfigurationer. I vores kultur har vi tradition for at vise afbilde talforhold grafisk på bestemte måder, fx med søjle- eller lagkagediagrammer. Det giver mulighed for, at man med en diagramkonfiguration kan udtrykke "større end et bestemt antal" og "mindre end et bestemt antal". Eksemplet nedenfor har tidligere været omtalt i forbindelse med diagramkonfigurationer. Da blev der lagt vægt på den særlige ikke-rumlige betydning (i dette tilfælde lydstyrkebetydning), som konfigurationen udtrykker, ud over den rent rumlige.

Eks. 55 (= eks. 52):

AL DØV / HENVISE HØRE^PRØVE / HØRE^ARK / KURVE /

PEG+vo+langs+v EN-HUNDREDE^TI+vn EN-HUNDREDE^TYVE+vn /
NUL+vo—————>

PEG+h HØRE Generel-Pf+cirka+v /

hvor-meget

KUN Generel-Pf+vn+langs+v FEM-OG-HALVTREDS db(H) Generel-Pf+cirka+vn /
Generel-Pf+v—————>

MED+m KAN / OVER+v Generel-Pf+cirka+vo / MED MÅ-^{neg}IKKE

Alle døve skal til høreprøve angående, hvor meget de kan høre inden for en skala fra nul til 110-120. Hvis de kun kan høre i området over 55 decibel, må de godt være med. Hvis de kan høre i området under 55 decibel, må de ikke være med.

Grundlaget for proformstegnene i eks. 55 er en diagramkonfiguration baseret på en lodret decibelskala med 0 foroven og 110-120 forneden. Et bestemt locus repræsenterer 55 db. Det tegn, som udføres ved og under dette locus, kan som før nævnt oversættes "lyde, som er kraftigere end 55 db", eller "lyde, som står længere nede end 55-db-punktet", men der endnu en oversættelsesmulighed. Man kan oversætte det med en mængdeangivelse: "lyde, som er på mere end 55 db. De to førstnævnte oversættelser lægger vægt på, hvordan lyden opleves og hvor på et bestemt diagram den noteres. "mere-end"-oversættelsen lægger vægt på, hvor høj en talværdi man kan måle lyden til at have med noget bestemt apparatur. Det er jo alt sammen forskellige sider af samme sag. Nogle lyde opfattes som kraftige. Disse lyde noteres langt nede på et audiogram og har et højt db-tal. Andre lyde opfattes som svage. De noteres højt oppe på et audiogram og har et lavt db-tal.

Relative mængdeangivelser kan altså udtrykkes enten ved hjælp af de faste tegn OVER og UNDER eller ved udnyttelse af to loci i en diagramkonfiguration. Det siger sig selv, at OVER og UNDER har det bredeste anvendelsesområde. OVER og UNDER kan benyttes foran en talangivelse, uanset hvad der tales om og uanset modtagerens faglige forudsætninger, mens de fleste diagramkonfigurationer som nævnt kun er forståelige for modtagere med en bestemt faglig baggrundsviden.⁷

V: Udsagn om lighed og forskellighed

Betragt følgende udsagn:

Eks. 56: Anders og Bo ligner hinanden.

Eks. 57: Anders og Bo er forskellige.

Eks. 58: Anders er anderledes end Bo.

Eks. 59: Anders er ligesom Bo.

Eks. 60: Anders ligner Bo.

I eks. 56-57 beskrives to individer i forhold til hinanden. Der er tale om *gensidige* udsagn. Med "gensidig" menes, at der lægges lige meget vægt på hver af de to omtalte parter. Eks. 58-60 er derimod *ensidige* udsagn. Her fokuseres der på den ene af de omtalte parter (Anders) og denne beskrives så i forhold til den anden part (Bo). Disse gensidige og ensidige udsagn er blot nogle eksempler på danske konstruktioner, som udtrykker lighed eller forskellighed mellem to størrelser.

På tegnsprog har man flere forskellige konstruktioner til at angive lighed eller forskellighed mellem to størrelser. Her omtales fire konstruktioner.

V.1: Gensidige og ensidige udsagn med ANDERLEDES eller SAMME

I næste eksempel forekommer der kun ét ANDERLEDES-udsagn. I dette udsagn nævnes særskilt først den ene og så den anden af de to parter, som er forskellige:

Eks. 61:

⁷ Tegnene OVER og UNDER har som ovenfor nævnt mængdebetydningen hhv. "mere end" og "mindre end", når de forekommer foran en talangivelse. Men tegnene har selvfølgelig i andre sammenhænge de rumlige betydninger "ovenover" og "nedenunder". I eks. 55 forekommer OVER, og da der andre steder i eksemplet nævnes tal, kunne man fristes til at tro, at OVER bruges med mængdebetydning, således at der siges "mere end 55 db". Men sådan skal tegnet ikke opfattes. Det bruges med rumlig betydning, dvs. med betydningen "stå ovenover (de netop omtalte tal) i diagrammet".

DØV AL+sv / FYRRE HALVTREDS DØV / PEG+c Pf:myldre+sv+h PEG+h
 RESTAURANT / SPISE-MIDDAG+gentagelse / KLOKKEN HALV ET / PEG+c TÆNKE /
 DANMARK PEG+cn / RESTAURANT+sv / LUKKE+sv KLOKKEN ELLEVE+sv gestus /
 MÆRKELIG ANDERLEDES PEG+cn PEG+h

Så tog alle døve, dvs. en 40-50 mennesker, over på en restaurant og spiste. Klokken halv et! Jeg tænkte på, at her i Danmark, der lukker restauranterne klokken 11. Ja det er underligt, der er virkelig forskel på vores system og deres.

Efter ANDERLEDES henvises der først til det ene land (PEG+cn) og så til det andet (PEG+h). Et sådant udsagn med ANDERLEDES eller SAMME, hvor der er mulighed for at henvise til begge/alle dem, der er forskellige eller ens, kaldes et *gensidigt udsagn* med ANDERLEDES eller SAMME.

I det næste eksempel bruges ligeledes ANDERLEDES, men på en lidt anden måde.

Eks. 62:

(Locusset mh repræsenterer her Island):

SIGE / BARN+flertal+mh VOKSEN+mh HAR+mh KONTAKT+mh OMGÅS+mh /
 SLUDRE-PÅ-TEGNSPROG+mh (2h) HAR+gruppe+mh / MEN GRØN^LAND HVAD PEG+mv
 HVORDAN / ANDERLEDES

Det vil sige, at børn og voksne dér [dvs. på Island] har kontakt med hinanden og snakker sammen. På Grønland er det helt anderledes.

ANDERLEDES-udsagnet i eks. 62 handler om Grønland. Det siges kun, at Grønland er anderledes i forhold til noget andet, det nævnes ikke direkte i forhold til hvad. Afsenderen nøjes her med at bruge et *ensidigt udsagn* med ANDERLEDES. Når vi alligevel forstår det ensidige udsagn, skyldes det, at der umiddelbart forinden er blevet talt om Island. Det gør, at modtageren umiddelbart antager, at det må være i forhold til Island, at Grønland er anderledes.

Et udsagn med ANDERLEDES og SAMME kan være flertydigt mht. om det er ensidigt eller gensidigt:

Eks. 63:

OFTE SENDE-BREV+gentagelse+h+c BREV / VIL-GERNE FÆLLES+h+c
 SAMMEN^ARBEJDE / PEG+c gestus JA OK / PEG+c TVIVLE /
 ? _____
 SAMMEN^ARBEJDE KAN / ÅRSAG ANDERLEDES TO+begge+h+c /
 PEG+h TALE-MED-STEMMEN PEG+h / PEG+c TALE-TEGNSPROG gestus

Vi [=DDU] får ofte brev fra dem [=Hørehæmmet Ungdom] om, at de gerne vil samarbejde med os. Det er vi positivt indstillet overfor, men jeg er stærkt i tvivl om, om det

kan lade sig gøre at samarbejde. Vi er jo helt forskellige. De taler, mens vi jo bruger tegnsprog.

Efter ANDERLEDES henvises der til begge organisationer på én gang (TO+begge+h+c). Udsagnet skal her opfattes som et gensidigt udsagn ligesom i eks. 61, dvs. sådan at TO+begge+h+c henviser til to parter, som er indbyrdes forskellige (der er ikke tale om, at de to organisationer tilsammen udgør én part, der adskiller sig fra en anden part). Men det er faktisk noget, man må gætte sig til ud fra sammenhængen. ANDERLEDES TO+begge+h+c er i sig selv flertydigt. Hvis en person omtaler sin søster og sin bror og giver dem locus til hhv. til venstre og til højre og på et tidspunkt siger ANDERLEDES TO+begge+h+c, så vil det faktisk kunne opfattes på to måder. Enten: Jeg og min bror er helt forskellige (indbyrdes). Eller: Jeg og min bror er helt forskellige fra min søster. I det første tilfælde er der tale om et gensidigt udsagn. I det andet tilfælde er der tale om et ensidigt udsagn. Det ville kun være ved at tage sammenhængen i betragtning, at man ville finde det sandsynligt, at det var søsteren, afsenderen og dennes bror blev sammenlignet med.

Gensidige og ensidige udsagn bruges undertiden lige efter hinanden som i næste eksempel.

Eks. 64:

PEG+c TRO DENGANG / krop:h
ARBEJDSLØS DØV^OMRÅDE+h / SAMME / HØRE^OMRÅDE+v

SAMME ANTAL ARBEJDSLØS (2h) Pf:jævnbyrdige-størrelser+h+v gestus /

KAN-IKKE FORLANGE PEG+c / DØV / ALLE+h HAR+h ARBEJDE+h / gestus /

SKAL SAMME (2h) Pf:to-overflader-i-næsten-samme-niveau+h+v
HØRE PEG+v

Vi troede på et tidspunkt mht. arbejdsløsheden hos døve, at det var ligesådan hos hørende, altså at der var nogenlunde samme antal arbejdsløse i de to grupper. Man kan jo ikke forlange, at alle døve skal have et arbejde, det skal være sådan, at det er ligesådan blandt hørende.

Her bruges udsagn med SAMME ialt tre gange: første og tredje gang tales der kun om hørendes arbejdsløshed. Der bruges ensidige udsagn. Anden gang tales både om døves og hørendes arbejdsløshed. Her bruges et gensidigt udsagn med SAMME. Bemærk iøvrigt proformstegnet efter det sidste SAMME-udsagn. Proformstegnet udtrykker, at to mængder er næsten lige store. Når man har omtalt en lighed eller forskel mellem to mulige størrelser (altså noget der kan udtrykkes i tal), er det almindeligt at tilføje et proformstegn, der angiver balance eller ubalance mellem to størrelser.

Ensidige udsagn med SAMME eller ANDERLEDES meddeler altså ikke direkte, i forhold til hvem eller hvad nogen eller noget er ligesådan eller anderledes. Sådanne ensidige udsagn kan sagtens være forståelige i en bestemt sammenhæng, men der kan også være tilfælde, hvor et ensidigt udsagn med SAMME eller ANDERLEDES i sig selv vil være uklart, simpelthen fordi sammenhængen ikke giver modtageren den fornødne

hjælp. I sådanne tilfælde er det muligt at foretage en særlig form for tilføjelse til det ensidige udsagn. Se nærmere i afsnit V.3.

V.2: Dobbeltudsagn med ANDERLEDES eller SAMME

Når man på tegnsprog vil fortælle, at én størrelse ligner eller ikke ligner en anden, kan man bruge en kombination af to ensidige udsagn med ANDERLEDES eller SAMME:

Eks. 65:

DØV^FORBUND PEG+ho / gestus SIN+ho STRUKTUR+flertal

ARBEJDE^OPGAVE+flertal **ANDERLEDES** /

krop:tlb_____

opremsning_____

PEG+cn DANMARK OG NORDEN / **ANDERLEDES** FOR-SIG+ho
FOR-SIG+c

Ordret oversættelse: *Deres døveforbund har en anden opbygning og andre arbejdsopgaver. I Danmark og i Norden er det helt anderledes.*

Mere idiomatisk oversættelse: *Deres døveforbund har en anden opbygning og andre arbejdsopgaver, end man har i Danmark og i Norden.*

Her ses først ét (ensidigt) udsagn med ANDERLEDES om ét døveforbund (det russiske), og dernæst et andet (ensidigt) ANDERLEDES-udsagn om danske og andre nordiske døveforbund. Tilsammen betyder de to ensidige udsagn, at det russiske døveforbund er anderledes end de nordiske mht. struktur og arbejdsopgaver. To ensidige udsagn med ANDERLEDES, som hører tæt sammen som i eksemplet ovenfor, kaldes her *dobbeltudsagn*. Også SAMME kan bruges i dobbeltudsagn som i næste eksempel:

Eks. 66:

(Afsenderen har netop fortalt om en flyvemaskine, som var forulykket. Locusset mh re-præsenterer en avisartikel og den flyvemaskine, der omtales i artiklen):

SAMME tur (M) Pf:rundtur / Mie (M) PEG+c SKAL om (M) TRE UGE /

SAMME PEG+mh

Ordret oversættelse: *Mie og jeg skulle på samme rundrejse tre uger efter. Dette her [dvs. det forulykkede fly] var på samme tur.*

Idiomatisk oversættelse: *Mie og jeg skulle på samme tur som dem tre uger senere.*

Det første SAMME-udsagn (til og med TRE UGE) handler kun om Mies og afsenderens fremtidige rundrejse. Det fortælles her, at pigerne skal på samme tur som et-eller-andet (som ikke beskrives nærmere). Der er altså tale om et ensidigt udsagn med SAMME. Det næste SAMME-udsagn handler kun om det forulykkede fly. Det fortælles, at flyet var på samme tur som et-eller-andet (som heller ikke beskrives nærmere). Også dette SAMME-udsagn er ensidigt. Tilsammen betyder de to ensidige SAMME-udsagn, at pigernes tur er den samme som den tur, der omtales i avisen.

Tosprogede døve vælger undertiden at bruge dobbeltudsagn ledsaget af danske mundbevægelser, som passer med et enkelt udsagn. Det næste eksempel er af denne type. Eksemplet indeholder en kombination af to ensidige ANDERLEDES-udsagn lige som eks. 65, men læg mærke til brugen af mundbevægelsen <fra> før det sidste ANDERLEDES-udsagn.

Eks. 67:

HVER-DAG SLUDRE-PÅ-TEGNSPROG / ^{neg}gestus / SIGE DØV AL /
 opremsning _____ ^{neg}gestus /
 BARN+flertal VOKSEN / UDVIKLE TEGN^SPROG gestus / gestus /

ANDERLEDES / ^{opremsning}ISLAND ^{FÆRØERNE} / ANDERLEDES+mh/h
 PEG+mh _____ PEG+h _____
 bød **fra** bød

De [=døve i Grønland] taler ikke tegnsprog i det daglige. Det vil sige, at hverken børn eller voksne blandt de døve udvikler deres tegnsprog. Det er en helt anden situation set i forhold til Island og Færøerne.

Der er her tale om dobbeltudsagn, det ene om Grønland, det andet om Island og Færøerne. Brugen af <fra> før det sidste udsagn slører imidlertid i nogen grad dets karakter af et selvstændigt udsagn, så det opleves som delvis integreret i det forudgående udsagn. Baggrunden for en sådan udtryksform er naturligvis tosprogede døves færdigheder i et andet sprog (her dansk), hvor man typisk ville benytte et enkelt udsagn til udtrykke det samme.

V.3: SOM-udsagn

Også udsagn med SOM kan angive, at noget ligner (eller ikke ligner) noget andet. Der findes to forskellige tegn med betydningen "ligesom":

Eks. 68:

SIDST DAG / VIL-GERNE BESTEMT tur(M) Pf:rundtur /
 PEG+c SAMMEN TO NOGLE+sh / NY^BEGYNDE **SOM** PEG+c / FIN /
 andre

TRE+alle+c+sh SAMME / PEG+*+sh+c
Den sidste dag ville jeg prøve en bestemt tur. Jeg var sammen med to andre, som var nybegyndere ligesom jeg selv. Det var helt fint, så var vi alle på samme niveau.

Eks. 69:

PEG+flertal+h SIGE / CASTBERG^PERSON PEG+v / TALE-TEGNSPROG /
SOM-2 DØV / PEG+v

Ifølge dem talte Castberg tegnsprog fuldstændig ligesom en døv.

Et som-udsagn (evt. et benægtet som-udsagn) kan optræde som støtte for enkelt ensidigt udsagn med SAMME eller ANDERLEDES. Det kan også optræde som støtte for et

ufuldstændigt komparativt udsagn fx med MERE. Nedenfor optræder et benægtet som-udsagn som støtte for et enkelt ensidigt udsagn med ANDERLEDES:

Eks. 70:

LADE-SOM-OM TILFÆLDIG HELDIGVIS / SMAGE / **SOM** PEG+c HUSKE

DENGANG VOKSE-OP / **neg** / SMAGE **ANDERLEDES**

Ordret oversættelse: *Hvis man har held med sig [dvs. får fat i friskfangede ål], så er smagen ikke, ligesom jeg husker den fra min barndom. Den er klart anderledes.*

Idiomatisk oversættelse: *... så er smagen klart anderledes, end jeg husker den fra min barndom.*

Det sidste udsagn (SMAGE ANDERLEDES) er et enkelt ensidigt udsagn, som kun handler om smagen af ål i dag. Ud fra dette udsagn alene er det ikke klart, hvad åls smag i dag sammenlignes med, men det forudgående som-udsagn lægger op til, at det må være smagen af ål i afsenderens barndom. Som-udsagnet har altså den funktion, at det etablerer et grundlag, som gør det muligt for modtageren at forstå sammenligningen i det efterfølgende ensidige udsagn.

Noget lignende ville have været tilfældet, hvis afsenderen i stedet for SMAGE ANDERLEDES havde brugt et ufuldstændigt komparativt udsagn, fx: SMAGE MERE BITTER. I så fald ville det ligeledes ud fra BITTER-sætningen have været uklart, hvad den bitre smag sammenlignes med, og det ville kun have været ud fra som-udsagnet, at man kunne regne ud, at der menes "mere bitter end jeg husker den i min barndom".

Hvis afsenderen i stedet for to forskellige smagsindtryk havde talt om to ens smagsindtryk, ville hun tilsvarende have kunnet bruge et bekræftende som-udsagn efterfulgt af et enkelt ensidigt udsagn med SAMME (SMAGE / SOM PEG+c HUSKE DENGANG VOKSE-OP / SMAGE SAMME) : "Smagen er fuldstændig den samme som den, jeg husker fra min barndom".

Som-udsagn (med eller uden nægtelse) etablerer et sammenligningsgrundlag. Ved at benytte et som-udsagn som støtte for et ensidigt eller ufuldstændigt udsagn sikrer man sig, at modtageren har mulighed for at forstå grundlaget for den efterfølgende eller forudgående sammenligning, selv om denne er formuleret med et ufuldstændigt udsagn eller med et ensidigt udsagn om lighed eller forskellighed.

I stedet for "rene" som-udsagn kan man finde udsagn med SAMME SOM eller ANDERLEDES end(M) eller ANDERLEDES<forskellig> fra(M) som i de næste tre eksempler:

Eks. 71:

FAG PEG+flertal+h gestus **SAMME SOM** HØRE BARN+flertal
børn

PEG+v FOLK^SKOLE / PEG+h PEG+v INGEN FORSKEL
ingen

Fagene [på døveskolerne] er de samme som hos hørende børn i folkeskolen. Der er ingen forskel mellem dem.

Eks. 72:

neg
 FORTSÆTTE+gentagelse / ALLIGEVEL gestus GOD / PEG+h [tøver]
 PÆDAGOG^HOLDNING PEG+h / **ANDERLEDES end(M)** PEG+c ØNSKE+*
 vi har-ønsket
 PEG+flertal+c
 os

Efter et stykke tid viste det sig, at det alligevel ikke var så godt. Den pædagogiske holdning hos dem var anderledes end, hvad vi havde ønsket os.

Eks. 73:

FAKTISK MEGET SPÆNDENDE / OG PEG+c SELV LÆRE+afsluttet MEGET OM
 har-lært
 OMRÅDE GRØN^LAND KULTUR / **ANDERLEDES+* fra(M)** DANMARK PEG+cn
 forskellig i danmark

Det var faktisk virkelig spændende. Og jeg har selv lært meget mht. grønlandsk kultur. Den er helt forskellig fra den danske.

Som-udsagn efterfulgt af ensidige dobbeltudsagn med ANDERLEDES eller SAMME eller af ufuldstændige komparative udsagn er almindelige i alle former for tegnsprog, hvorimod brugen af SAMME SOM og ANDERLEDES end(M) samt ANDERLEDES <forskellig> fra(M) er særligt almindelig i varianter af tegnsprog, som ligger tæt på dansk.

V.4: Udsagn med andre verber med og uden SOM

Tegnet SOM kan forbindes med forskellige verber, som har at gøre med synsindtryk:

Eks. 74:

FORTSÆTTE+gentagelse / IGEN SKE FOR-NYLIG KANT-RAMMER+baghovede /
 HJEMME+h KANT-RAMMER+baghovede / MIKKEL VRÆLE / BLOD+baghovede
 FLYDE-NED+baghovede / TØRRE-BLOD+m / **SE SOM** IGEN BAGATEL EN-SMULE+m
 se ud
 TØRRE-BLOD+m

Nogen tid senere stødte han igen her for nylig hovedet ind i noget. Det skete derhjemme. Mikkel græd i vilden sky, og der kom lidt blod fra baghovedet, som jeg tørrede væk. Umiddelbart så det ikke ud til at være noget særligt.

SE betegner normalt at benytte synssansen, men SE SOM kan her oversættes med "se ud som om, at ..." eller "se ud til, at...". I det næste eksempel bruges SOM efter et andet verbum, og her betyder de to tegn tilsammen: "se ud ligesom (en ...)", ligne (en ...)":

Eks. 75:

ÅL / Pf:tyndt-rør / **SE-UD SOM** "MUND"^SNOET-SAG gestus
 slange

En ål er jo lang og tynd og ligner umiddelbart en slange.

Verbet SE-UD efterfølges vist altid af SOM. Det er muligt, at SE-UD oprindeligt er udviklet fra tegnkombinationen SE SOM, sådan at håndformen og håndorienteringen i SE er blevet assimileret til SOM.

Et alternativ til at bruge SE-UD SOM er at benytte et tegn, som oprindeligt er udviklet af tegnet HOVED (=ANSIGT). Tegnet kan bruges alene eller efterfulgt af SOM. I det næste eksempel forekommer det alene. Jeg har valgt transskriptionen HOVED:

Eks. 76:

PEG+v FORRETNING / PEG+v OGSÅ FLOT+gentagelse PEG+v /

BEGYNDE MERE+* **HÖVED** PEG+v / MERE+* PEG+v
 VEST—
 ligne

Og forretningerne! De var også enormt flotte. Det begynder mere og mere at ligne Vesten.

I stedet for at bruge HOVED alene kunne man også have valgt at bruge SOM lige efter HOVED.

Resumé

Komparative konstruktioner indeholder i reglen bestemte *hjælpetegn* som MERE eller MINDRE ved eksterne sammenligninger og NUMMER-EN eller MEST ved interne sammenligninger. Dog bruges visse rækkefølgetegn uden hjælpetegn i komparative konstruktioner. Størrelsestegn og NOGLE bruges helt uden hjælpetegn ved eksterne sammenligninger. Ved interne sammenligninger bruges størrelsestegn og NOGLE enten alene eller med hjælpetegn.

Der findes en række tegn/tegnkombinationer med betydningen "bedre" og "bedst". Særligt almindelig er GOD MEST, som både kan betyde "bedre" og "bedst". Der findes også forskellige tegnkombinationer med betydningen "værre" og "værst". Særligt almindeligt er et tegn, som kan betyde både "værre" og "værst".

Komparative udsagn i tegnsprog er ofte *ufuldstændige*. Det vil sige, at man ud fra sammenhængen må gætte, hvem eller hvad noget sammenlignes med. Udsagn med SAMME eller ANDERLEDES kan være *ensidige* eller *gensidige*. Hvis et udsagn er ensidigt, omtaler det én part og siger blot, at denne er ligesådan, eller ikke ligesådan. Udsagnet nævner altså ikke explicit, hvem eller hvad den pågældende ligner eller ikke ligner. Hvis udsagnet er gensidigt, nævnes begge parter, som ligner eller ikke ligner hinanden, explicit.

På tegnsprog har man en række konstruktioner, som kan benyttes i forbindelse med ufuldstændige eller ensidige udsagn og bidrage til at gøre det klart for modtageren, hvilke størrelser der sammenlignes. Det drejer sig om som-udsagn, dobbeltudsagn samt kombinationer af kontrasterende udsagn.

Et *som-udsagn* kan fungere som støtte for et ensidigt SAMME- eller ANDERLEDES-udsagn eller et ufuldstændigt komparativt udsagn. Som-udsagnet har så den funktion, at det etablerer et grundlag for en sammenligning og dermed gør det muligt for modtageren at forstå sammenligningen i det efterfølgende ensidige eller ufuldstændige udsagn.

Et ensidigt udsagn med SAMME eller ANDERLEDES kan ledsages af endnu et ensidigt udsagn med SAMME eller ANDERLEDES. Dette kaldes *dobbeltudsagn* med SAMME eller ANDERLEDES, altså udsagn efter modellen: X SAMME / Y SAMME (= X og Y er ens) eller: X ANDERLEDES / Y ANDERLEDES (= X og Y er forskellige).

Et ufuldstændigt komparativt udsagn om én størrelse kan ledsages af et udsagn, der siger noget mere eller mindre modsat om en anden størrelse. De to udsagn danner tilsammen en *kontrastkombination*. En kontrastkombination er måske den mest almindelige måde at udtrykke en sammenligning på i uformelt tegnsprog. Det sidste af udsagnene får så karakter af en præciserende kommentar med den funktion at henlede modtagerens opmærksomhed på, hvad der sammenlignes med.

I varianter af tegnsprog, som ligger tæt på dansk, ses fuldstændige komparative udsagn med sammenligningsled med end(M) samt konstruktioner med SAMME SOM, ANDERLEDES end(M) og ANDERLEDES <forskellig> fra(M).

Visse gradsforskelle kan udtrykkes helt uden brug af komparative konstruktioner gennem udnyttelse af konfigurationer. Ved konfigurationer repræsenterer én eller flere dimensioner i tegnrummet et uendeligt antal grader af en bestemt kvalitet ordnet efter grad. Almindelige konfigurationer kan udtrykke gradsforskelle mht. rumlige forhold (højde, bredde, dybde). Diagramkonfigurationer kan udtrykke gradsforskelle mht. en række andre kvaliteter. Ved at fastholde den ene hånd på et locus for én kvalitetsgrad, mens den anden hånd udfører et tegn på et locus for en anden kvalitetsgrad, er det muligt at udtrykke gradsforskelle mht. en kvalitet.

Til relative mængdeangivelser kan man benytte en konstruktion med OVER eller UNDER foran en talangivelse. I nogle tilfælde har man mulighed for at anvende et tegn med to loci i en diagramkonfiguration. I diagramkonfigurationer kan én dimension i tegnrummet repræsentere antal eller mængde. Relative mængdeangivelser kan således udtrykkes ved at fastholde den ene hånd ved et locus for ét antal, samtidig med at den anden hånd udfører et tegn ved et locus for et andet antal. Derimod bruges ikke de hjælpetegn, som kendes fra komparative konstruktioner (MERE, MINDRE).

En relation mellem to kvaliteter kan på tegnsprog udtrykkes ved en kontrastkombination. Hvis hvert udsagn i kombinationen nævner to kvaliteter, kommer den samlede kontrastkombination til at beskrive en dobbelt kontrast. Se eks. 45. I varianter af tegnsprog, der ligger tæt på dansk, kan en kvalitetsrelation udtrykkes med elementer, der minder om dem, der benyttes i tilsvarende udsagn på dansk, fx komparative konstruktioner og tegnet JA (=JO).

Lighed mellem to størrelser kan udtrykkes med SE-UD SOM, HOVED SOM eller blot HOVED. Forbindelsen SE SOM betyder: "se ud til at være...", "se ud som om .."

Anvendelse af *FFF* (fastholdelse fra forrige udsagn) og evt. *dominansskift* kan bidrage til at understrege en sammenhæng mellem to eller flere oplysninger. Dette kan benyttes i absolutte udsagn. Når de benyttes ved kontrastkombinationer, signalerer de en indbyrdes relevans mellem de to udsagn i kombinationen. Ved at vælge locus fordelt over hele tegnrummet om dem, man sammenligner (i sammenligninger mellem to: locus højre-venstre), signalerer man, at de sammenlignede størrelser danner en helhed.

Transskription

De sædvanlige konventioner er fulgt mht. brug af store og små bogstaver samt +, bindestreg, skråstreg og locussymboler, samt symboler for spørgende og benægtende mimik.

Af særlige konventioner kan nævnes:

- [] betyder, at noget mindre væsentligt er udeladt. Det vil typisk være et eller flere afbrudte tegn, evt. med gestus og tøven imellem.
- [...] (kun brugt ganske få gange):
betyder, at nogle tegn er udeladt for at gøre eksemplet kortere. Det tilsvarende sted i den danske oversættelse er ligeledes markeret med [...].
- [tøver], [tænker]
betyder, at afsenderen kortvarigt standser op mellem to tegn og gør som angivet i parentes.
- +* betyder, at tegnet har en modifikation, som af praktiske grunde ikke specificeres nærmere. (Betydningen af modifikationen vil som regel fremgå af oversættelsen.)
Hvis forskellige sådanne modifikationer optræder i samme eksempel, bruges +* om den første, +** om den næste og så fremdeles.
- +mh/h To locusangivelser med en skråstreg imellem betyder, at der bruges et tegn med locus mellem to andre loci, der også anvendes i samme eksempel. (Kun anvendt få steder.)
- +tidslinie Hvis der i et eksempel kun anvendes én tidslinie, transskriberes den blot med ordet "tidslinie". Man kan altså så ikke se på transskriptionen, hvilken tidslinie der er tale om.

Fed skrift bruges til at fremhæve et eller flere tegn i transskriptionen, som kommenteres i den tilhørende tekst.

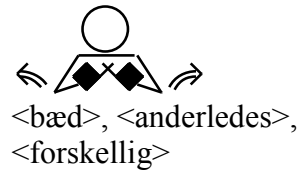
Bemærk: Mundbevægelser er generelt ikke noteret. I de tilfælde, hvor det er relevant at fokusere på mundbevægelsen ved bestemte tegn, er tegnet fremhævet med fed skrift og mundbevægelsen noteret under tegnet. Derudover er (danske) mundbevægelser fortrinvis noteret, når de giver information, som ikke fremgår af tegnene. Mundbevægelserne er noteret efter de sædvanlige konventioner (understregning og små bogstaver under notationen af tegnet).

Af overskuelighedsgrunde er temamimik ikke anført. Temaer er dog som hovedregel adskilt fra andre led med "grænseskråstreger".

Tegnliste

Eksempler:

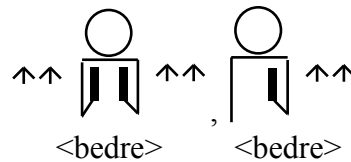
ANDERLEDES

anderledes (end)
forskellig (fra)

61, 62, 63, 65,
67, 70, 72, 73

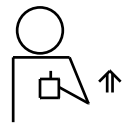
BEDRE

bedre

16, 35

FØRST

først(e)

21

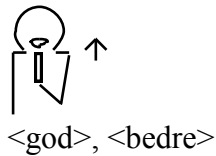
FØRST-AF-
FLERE

først

22

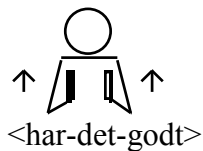
GOD

god, bedre

14

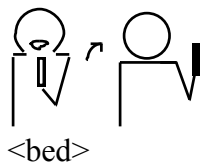
GOD-2

have det godt

15

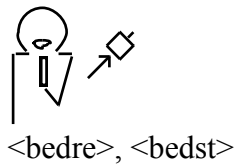
GOD^B

det er
bedre/bedst, at

34

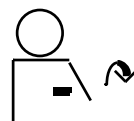
GOD MEST

bedre, bedst

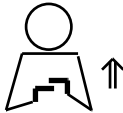
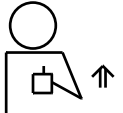
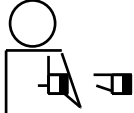
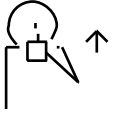
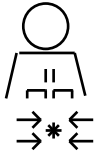
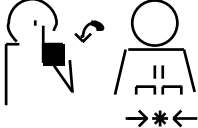
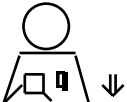
31, 32, 33

MERE

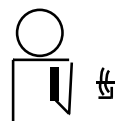

mere (X)

11, 41

2hMERE		endnu mere (X)	12
MERE-2	 <mere>	mere (X)	13
MEST		mest (X)	19, 20, 26, 30
MINDRE		mindre (X)	43
NOGLE	 <nogle>, <andre>, <mange>, <i:>, <flere>, <flest>	nogle, nogle andre, mange, flere, flest	27, 28, 29, 30
NUMMER-EN	 <mest>, <bedst>	mest (X), bedst	18, 20, 25, 29, 36, 37
SAMME		samme, ens	64, 66, 71
SE-UD SOM		se ud som	75
SIDST	 	sidst(e)	

SLEM

slem

37

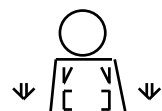
SOM

ligesom

68, 70, 71, 74,
75

SOM-2

ligesom

69

VÆRRE=VÆRST

mere (X), værre,
værst

Ordliste

En stjerne (*) efter et udtryk inde i en forklaring betyder, at udtrykket kan slås op andetsteds i ordlisten.

Absolut konstruktion

En konstruktion, som ikke er komparativ, kaldes her absolut. En absolut konstruktion kan bruges til at beskrive en enkelt størrelse, fx: Jens er bekymret. Absolutte konstruktioner kan imidlertid også benyttes til sammenligninger, bl.a. til at beskrive gradforskelle. På tegnsprog benyttes de især på to måder: 1: I kontrastkombinationer* af typen: X RIG / Y FATTIG, hvor det er to kontrasterende absolute udsagn, som tilsammen beskriver en gradsforskel. 2: I kombinationer af to loci anvendt samtidig i en konfiguration*, evt. en diagramkonfiguration*, ét locus ved hver hånd. Her er det kombinationen af det, den ene hånd "siger", og det, den anden hånd "siger", der tilsammen udtrykker en gradsforskel*.

Absolut udsagn

Et absolut udsagn beskriver en størrelse uden at sammenligne den med noget andet, fx: Jens er bekymret. To eller flere absolute udsagn kan indgå i en sammenligning*.

Afbilde: Se Konfiguration.

Diagramkonfiguration

I diagrammer er talværdier anbragt systematisk, fx langs en ret linie eller en cirkel. Diagramkonfigurationer er konfigurationer, som er baseret på et bestemt diagram. I diagramkonfigurationer har én eller flere dimensioner i tegnummet en ekstra (i reglen ikke-rumlige) betydning udover den rumlige betydning, som alle konfigurationer har. Den ekstra betydning kan være temperatur, lydstyrke osv. alt efter diagrammets art. Den pågældende dimension *afbilder* et uendeligt antal grader af en kvalitet ordnet efter grad. Diagrammer benyttes i reglen om noget måleligt, og derfor kan diagramkonfigurationer også udtrykke antal/mængde. Diagramkonfigurationer kan - i særdeleshed når de bruges med begge hænder, således at én hånd fastholdes ved et locus for én kvalitetsgrad, mens den anden hånd udfører tegn ved et locus for en anden grad af samme kvalitet - udtrykke forskellige grader af den samme kvalitet. Muligvis giver det sommetider mening at tale om en *svækket diagramkonfiguration*, fx i tilfælde, hvor en højdeforskel mellem højre og venstre hånd udtrykker en mængdeforskel, men hvor det ikke er klart, om tegnet er baseret på en egentlig konfiguration.

Dominant hånd

Den hånd, en person i en passage benytter til 1-håndstegn eller bevæger i tegn, hvor kun den ene hånd bevæges, kaldes den dominante hånd i den pågældende passage.

Dominansskift

Hvis en person i en kortere eller længere sekvens skifter fra at bruge én hånd som dominant hånd* til at bruge den anden hånd, siges der at være dominansskift i den pågældende passage. Dominansskift kan benyttes i forbindelse med absolute udsagn* for at understrege en sammenhæng (evt. parallelitet) mellem to eller flere oplysninger.

Dobbeltudsagn

To ensidige* udsagn med SAMME eller med ANDERLEDES, som har en ensartet opbygning og som hører tæt sammen, kaldes her dobbeltudsagn. I tegn-

sprog udtrykker man ofte, at X er ligesom Y ved dobbeltudsagn med SAMME, altså ved en sammenstilling af to ensidige SAMME-udsagn efter modellen: X SAMME / Y SAMME, Tilsvarende udtrykker man ofte, at X er anderledes end Y ved dobbeltudsagn med ANDERLEDES, altså en sammenstilling af to ensidige ANDERLEDES-udsagn efter modellen: X ANDERLEDES / Y ANDERLEDES.

Ekstern sammenligning: Se Sammenligning (eks. C)

Ensidigt udsagn

Et ensidigt udsagn med SAMME eller ANDERLEDES, er et udsagn, som er opbygget efter formlen: X SAMME eller X ANDERLEDES. Det er altså et udsagn, hvor kun den ene af de to parter, der sammenlignes, nævnes direkte. Den anden part må modtageren altså gætte sig til ud fra sammenhængen. To ensidige udsagn kan danne dobbeltudsagn* Se også Gensidigt udsagn.

Fastholdelse fra forrige: Se FFF

FFF

Hvis et tegn fastholdes under et efterfølgende udsagn, kaldes denne form for fastholdelse fastholdelse fra forrige (udsagn), eller kort: FFF. FFF er et signal til modtageren om, at det sidste udsagn skal ses i sammenhæng med det forrige. Det kan fx være, fordi udsagnene tilsammen beskriver en kontrast eller to parallelle forhold. FFF er almindeligt i kontrastkombinationer*.

Fuldstændigt komparativt udsagn: Se Komparativt udsagn

Fuldstændigt udsagn: Se Komparativt udsagn

Gensidigt udsagn

Et gensidigt udsagn med SAMME eller ANDERLEDES er et udsagn, som er opbygget efter formlen: X Y SAMME eller X Y ANDERLEDES, altså et udsagn, hvor de to parter, der ligner eller ikke ligner hinanden, nævnes side om side med lige stor vægt. Se også Ensidigt udsagn.

Gradbøjning: Se Komparativ konstruktion

Gradsforskel

Gradsforskelle kan udtrykkes enten ved at benytte en komparativ konstruktion (se dette) eller ved at kombinere to absolutte konstruktioner (se dette). Muligheden i tegnsprog for at benytte højre og venstre hånd delvis uafhængigt af hinanden medfører, at kombinationer af to absolutte konstruktioner til beskrivelse af gradforskelle spiller en særlig vigtig rolle i tegnsprog, mens man i sprog som dansk i højere grad benytter sig af komparative konstruktioner til dette.

Ikke-dominant hånd

Den hånd, en person i en passage ikke benytter til 1-håndstegn og benytter som stationær hånd i tegn, hvor kun den ene hånd bevæges, kaldes den ikke-dominante hånd i den pågældende passage.

Intern sammenligning: Se Sammenligning (eks. D)

Indbyrdes relevans: Se Signaler om indbyrdes relevans

Komparativ betydning

Et udtryk har komparativ betydning, hvis det udtrykker enten en ekstern sammenligning eller en intern sammenligning, se Sammenligning*, eks. C og D. På tegnsprog er det fortrinsvis konstruktioner med bestemte hjælpetegn, der har komparativ betydning. De mest almindelige hjælpetegn er MERE, MINDRE, NUMMER-EN og MEST. Enkelte tegn er "født" med komparativ betydning,

nemlig rækkefølgetegnene FØRST, FØRST-AF-FLERE, SIDST, NUMMER-EN). Andre tegn, heriblandt en række meget almindelige størrelsestegn, kan bruges både med absolut og med komparativ betydning. Se afsnit II.1.3:

"Undtagelser". Under visse omstændigheder, som endnu ikke kendes præcist, kan man bruge konstruktioner helt uden hjælpetegn med komparativ betydning. Den komparative betydning fremgår så kun af eventuelle danske mundbevegelser.

Komparativ konstruktion

En komparativ konstruktion er en konstruktion, som udtrykker enten en ekstern sammenligning eller en intern sammenligning (se Sammenligning, eks. C og D). Komparative konstruktioner er naturligvis forskellige fra sprog til sprog. På dansk har man en særlig bøjning (gradbøjning), som benyttes i komparative konstruktioner. På tegnsprog har man ikke gradbøjning. Komparative konstruktioner i tegnsprog dannes fortrinsvis med hjælpetegn, hvoraf de mest almindelige er MERE, MINDRE, NUMMER-EN og MEST. Komparative konstruktioner udtrykker gradforskelle. Det gør absolutte konstruktioner ikke. Alligevel kan absolutte konstruktioner godt benyttes til at beskrive gradforskelle. Det gøres ved at kombinere to absolutte konstruktioner, se dette.

Komparativt led

Et komparativt led er et led, hvori der indgår en komparativ konstruktion*, fx:
Den ældste deltager var 74 år.

Komparativt udsagn

Et komparativt udsagn er et udsagn, som udtrykker en ekstern eller en intern sammenligning. (Se Sammenligning, eks. C og D.) I et *fuldstændigt* komparativt udsagn specificeres det, hvem eller hvad en størrelse sammenlignes med, fx: Jens er højere end Bo. Jens er den højeste af spillerne. I et *ufuldstændigt* komparativt udsagn er der ikke en sådan specifikation, fx: Jens er højere. Jens er den højeste. På tegnsprog er fuldstændige komparative udsagn forholdsvis sjældne. Til gengæld benytter man på tegnsprog undertiden *en kontrastkombination* (se eks. 39-43 og 46-47). En sådan kombination af to udsagn kan tilsammen give næsten de samme informationer som et enkelt fuldstændigt komparativt udsagn.

Konfiguration

I en tegnsprogssekvens kan det ske, at tegnrummet foran afsenderen får en særlig betydning, fx repræsenterer en drikkeautomat med plads til indkastning af mønter, rum til returmønter, knapper til valg af drik og en plads til aftapning af den valgte drik. I sådanne tilfælde taler vi om, at der anvendes en konfiguration. Ved almindelige konfigurationer repræsenterer hver af de 3 dimensioner i tegnrummet én kvalitet, nemlig højde, bredde og dybde. En særlig form for konfiguration er konfigurationer baseret på diagrammer, se Diagramkonfiguration. Fælles for alle konfigurationer er, at en kvalitet afbildes som et uendeligt antal grader ordnet efter grad. Ved at fastholde den ene hånd ved ét locus i en konfiguration, samtidig med at den anden hånd udfører et tegn ved et andet locus i samme konfiguration, er det muligt at udtrykke gradforskelle med hensyn til en kvalitet.

Kontrastkombination

En sammenstilling af to udsagn, som handler hver sin størrelse og siger det modsatte om disse størrelser, kaldes en kontrastkombination. Det ene eller begge ud-

sagn i en kontrastkombination kan være et ufuldstændigt komparativt udsagn, dvs. et udsagn, hvor det ikke direkte meddeles, hvad der sammenlignes med. En sammenligning udtrykt med to ufuldstændige komparative udsagn i en kontrastkombination indeholder næsten de samme informationer som en sammenligning udtrykt gennem et enkelt fuldstændigt komparativt udsagn. I nogle tilfælde beskriver hvert udsagn i en kontrastkombination to kvaliteter. I så fald udtrykker den samlede kontrastkombination to kontraster. Dette kan udnyttes til at udtrykke kvalitetsrelationer*. Med en kontrastkombination kan man meddele, at to "yderpunkter" på to kvalitetsskalaer hænger sammen, og at de to modsatte yderpunkter på de samme to skalaer ligeledes hænger sammen. Herudfra kan modtageren så slutte, at der sikkert er en lignende sammenhæng mellem "mellemlinjerne" på de to skalaer. Kontrastkombinationer kan ledsages af signaler om indbyrdes relevans*.

Kvalitetsrelation

Et udsagn, der fortæller, at jo mere/mindre nogen har af en bestemt kvalitet, jo mere/mindre har de også af en anden kvalitet, angiver en relation mellem to kvaliteter. Den samme kvalitetsrelation kan på dansk udtrykkes med enten ét udgangspunkt eller der modsatte udgangspunkt, fx: Jo før, jo bedre. Eller: Jo senere, jo værre. På tegnsprog kan kvalitetsrelationer udtrykkes gennem kontrastkombinationer*.

Relation mellem to kvaliteter: Se Kvalitetsrelation

Sammenligning

Sammenligning er en samlebetegnelse for forskellige typer af udsagn eller kombinationer af udsagn, der tilsammen beskriver en forskel mellem to eller flere størrelser, fx:

A: Lørdag regnede det, søndag sneede det og mandag regnede det igen.

B: Han er døv og hun er hørende.

C: Han er yngre end hun.

D: Han er den højeste af dem.

E: Han er anderledes end hun.

F: Jo mindre de er, jo dyrere er de.

Sammenligninger som A og B består af flere absolutte udsagn* efter hinanden.

B er en kontrastkombination*. Sammenligninger som C består af et enkelt komparativt udsagn*. Det samme gør D. C udtrykker en *ekstern* sammenligning, D udtrykker en *intern* sammenligning. En sammenligning som E kaldes et udsagn om lighed/forskellighed*. En sammenligning som F udtrykker en kvalitetsrelation*.

Sammenligningsled

I nogle sprog har man en særlig type led, som kaldes sammenligningsled. På dansk udtrykkes sammenligningsled med "end" eller "som". På tegnsprog kan man tilsvarende finde sammenligningsled med end(M) eller SOM, men mere almindeligt udtrykkes en sammenligning gennem en sammenstilling af to størrelser, uden at et egentligt sammenligningsled er involveret. Det kan være en kontrastkombination*, dobbeltudsagn* med ANDERLEDES eller SAMME, et ufuldstændigt komparativt udsagn eller et ensidigt udsagn ledsaget af et som-udsagn* eller to loci anvendt samtidig i en konfiguration*. En kontrastkombination med to komparative udsagn eller et som-udsagn sammen med et ufuldstændigt komparativt udsagn giver tilsammen næsten de samme informationer som på an-

dre sprog udtrykkes med et fuldstændigt komparativt udsagn. Kontrastkombinationer kan ledsages af signaler om signaler om indbyrdes relevans*. Kontrastkombinationer og dobbeltudsagn kan være ledsaget af skift i hoved/-kropsstilling, som bidrager til at skille de enkelte udsagn fra hinanden. Når to loci anvendes samtidig i en konfiguration fastholdes den ene hånd ved et locus. Dette locus kan repræsentere den eller det, som noget andet sammenlignes med. Sammenligningsled må ikke forveksles med komparativt led*.

Signaler om indbyrdes relevans

På tegnsprog kan man på forskellige måder signalere, at en information hører sammen med en anden information. Det gøres bl.a. ved at fastholde et tegn fra et udsagn under det efterfølgende udsagn, se FFF. En anden måde er at skifte mellem højre og venstre hånd som dominant hånd, se Dominansskift. En tredje måde er at vælge locus om flere fordelt over hele tegnrummet, eller at vælge locus i forhold til en konfiguration*. Sådanne signaler har hver deres funktion. Når disse signaler benyttes (enkeltvis eller sammen) ved kontrastkombinationer*, forstærker de formuleringernes karakter af sammenligninger.

Som-udsagn

Udsagn med et som-tegn kan stå alene og så angive en lighed (eller, hvis udsagnet er benægtet: en forskel) mellem én størrelse og noget andet. Et som-udsagn kan kombineres med et ufuldstændigt komparativt udsagn eller et ensidigt udsagn med ANDERLEDES eller SAMME og dermed angive grundlaget for sammenligningen i det ufuldstændige eller ensidige udsagn.

Ufuldstændigt komparativt udsagn: se Komparativt udsagn.

Ufuldstændigt udsagn

Et ufuldstændigt udsagn, hvor en størrelse sammenlignes med noget, som ikke nævnes explicit: Den blå taske er pænere. Kurt er ligesådan. Se også Komparativt udsagn.

Udsagn om lighed og forskellighed

Sådanne udsagn er absolutte udsagn, som angiver, at en størrelse ligner eller ikke ligner noget andet. På tegnsprog udtrykkes dette bl.a. med udsagn med ANDERLEDES eller SAMME. Ved ensidige* udsagn med ANDERLEDES eller SAMME er man ofte afhængig af sammenhængen for at forstå, om der siges, at fx to er indbyrdes forskellige/ens eller om der siges, at de to adskiller sig fra eller ligner en tredje. Se også Dobbeltudsagn. Lighed kan også udtrykkes med SE-UD SOM, HOVED SOM eller blot HOVED.

KA, maj 1999

© Center for Tegnsprog og Tegnstøttet Kommunikation 1998/99